

LÁBJEGYZETEK

- 1 Ország-Világ című budapesti képes hetilap, "Kilátszott a kakas-toll", *Egyesületi Értesítő*, 31. szám, 17. oldal.
- 2 Himler Márton, *Így néztek ki a magyar nemzet sírásói*, New York, St. Marks Printing Corp., 1957, 9-10. oldal.
- 3 Újlaky László, "Csendőrsors", *Egyesületi Értesítő*, 39. szám, 6-7. oldal.
- 4 Fiala Ferenc és Marschalkó Lajos, *Vádló bitófák*, London, Süli J. kiadása, 1968, 212. oldal.
- 5 Miklós Béla, "Az ideiglenes nemzeti kormány rendelete a Csendőrség feloszlásáról és az Államrendőrség megszervezéséről", *Magyar Közlöny*, 26. szám, 1945 május 10, 3-4. oldal.
- 6 Népbírósi Közlöny, "Ítélet", *Egyesületi Értesítő*, 41. szám, 20. oldal.
- 7 Baranchi Tamáska Endre, "Csendőrök szovjet hadifogságban". Visszaemlékezés. 1969, 1-16. oldal.
- 8 Ismeretlen, "November 4", *Magyar Királyi Csendőrség*. Toronto, Kanada, Sovereign Press, 1973, 368-369. oldal.
- 9 Molnár János, *Ellenforradalom Magyarországon 1956-ban*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 163. oldal.
- 10 *Ugyanaz*, 164-165. oldal.
- 11 *Ugyanaz*, 172-173. oldal.
- 12 *Ugyanott*.
- 13 Magyar Királyi Csendőrség, *id. m.*, 368. oldal.
- 14 Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Tájékoztató Hivatala, *Az ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben*, Budapest, nyomda hiányzik, 1957, III. kötet.
- 15 Deme Lajos, "A Magyar Nemzeti Bank csendőrkülönítménye", leírás, Kanada, évszám nincs, 1-16. oldal.
- 16 Jankovics László 1965 június 21-én kelt levele a Bajtársi Levél szerkesztőségéhez.
- 17 Zámory Árpád, "Emlékirat az amerikai szolgálatban töltött időről", leírás, 1950, 1-22. oldal.
- 18 M. L. visszaemlékezése.
- 19 Zámory *id. m.*, 23-41. oldal.
- 20 Tompa Miklós, "Adassék tisztelet a Kaposvári Csendőrzászló-aljnak", *Bajtársi Levél*, XXVIII. évfolyam, 1. szám, 31-32. oldal.
- 21 Ismeretlen, "Csendőralakulatok a nyugati hadseregek szolgálatában", *Bajtársi Levél*, XXVIII. évfolyam, 9. szám, 51-52. oldal.
- 22 Kun Imre, "Hat év szolgálatom a francia idegenlégióban", *Bajtársi Levél*, XXIV. évfolyam, 7. szám, 52. oldal.
- 23 Kultsár Lajos, "Hadifogoly visszaemlékezés", Magyar Királyi Csendőrség, *id. m.*, 281. oldal.

XIII. FEJEZET

A CSENDŐRSÉG AZ EMIGRÁCIÓBAN

1. SZERVEZET

M. kir. Csendőr Bajtársi Asztaltársaság

A II. világháború befejeztével Ausztria a négy győztes nagyhatalom megszállása alá került. Angol övezetnek Grácot és környékét jelölték ki, amelyet egy keskeny, szovjet megszállt terület választott el a magyar határtól. A Magyarországról menekültek itt érték el legkönnyebben a nyugati hatalmak által megszállt területeket. Az angol övezetben lévő fürstenfeldi szűrőtáborból kiszabadultak Grácba igyekeztek, ahol tájékoztatást kaptak a tengerentúli kivándorlásról vagy Európában maradásuk lehetőségeiről.

A magyarok nagy része 1947-ben a város mellett fekvő geidergürteli volt hadifogolytáborba költözött, ahol még "csendőr-barakk" is volt. Az ott lakók *Jegenyés Pál* főtörzsőrmester köré csoportosultak, aki egy építkezési vállalatnál dolgozott, így sok bajtársát munkához tudta segíteni. A csendőrök találkozóhelye a Nyugat-Magyarországról származó Schimmer bácsi kocsmája volt, ahol magyarosan készített birkapörköltet lehetett kapni. Itt *Bánfai József* kezdeményezésére a gráci osztrák rendőrkapitányhoz fordultak egyesületi működési engedélyért. Az ő javaslatára 1947 június 21-én megalakították a "M. kir. Csendőr Bajtársi Asztaltársaság"-ot. Ügyvezető Jegenyés főtörzsőrmester, pénztári ellenőr pedig Kiss Mihály őrmester és Bánfai Pál csendőr lett. Alapító tagok voltak: Rétháti Iván törzsőrmester, Eszes Félix és Körmendi Jenő őrmesterek. Nevezettek az első kiadások fedezésére rögtön felajánlottak személyenként tíz osztrák schillinget. A kis csoport első testületen kívüli támogatója *dr. Bélydy Béla* újságíró volt.

1948 október havában egyik vasárnapi magyar misén megjelent a városba érkezett *vitész Karsay Jenő* alezredes is. Ő a csendőrök kérésére elvállalta a csoport vezetését.

A Csendőr Baráti Asztaltársaság híre hamar elterjedt a környéken. Többen és többen vették fel vele a kapcsolatot, így az egyéni levelezés sok időt vett igénybe. Ennek megkönnyítésére a csoport sokszorosító gépet vásárolt és azonos szövegű "levelet" küldött szét bajtársainak. Ezt *dr. vitész Subik Károly* kanonok javaslatára "Bajtársi Levél"-nek nevezték el, amelynek első példánya 1948 november 20-án jelent meg; fejlécén két angyal tartotta a koronás kiscímert.

Az első csendőrnapot az asztaltársaság 1949 február 13-án, vasárnap rendezte meg. A megemlékező beszédet Karsay alezredes mondta, amelyet könnyes szemmel hallgattak végig az emigrációba kényszerült csendőrök. Május 1-én bajtársi találkozót rendeztek, ahol több mint száz résztvevő csendőr jelenlétében beszélték meg a bajtársi segélyezés részleteit. Az összejövetelen még a Karintiában és Oberösterreichben lakók is megjelentek. A kis csendőrcsoport két év alatt több százra bővült. Német- és Franciaországban, Angliában és Kanadában is csoportok alakultak. Közben kétezeröt száz osztrák schilling gyűlt össze bajtársi segélyezésre.¹

M. kir. Csendőr Bajtársi Közösség

A Bajtársi Asztaltársaság működésének a különböző országokba való kiterjesztése után 1949 augusztusában a mozgalom nevét "M. Kir. Csendőr Bajtársi Közösség"-re (MKCSBK) változtatta át. Célja a régi maradt: csendőr bajtársak felkutatása, nyilvántartása és támogatása. Ennek megfelelően 1949 karácsonyát szeretetben összeforrt közönség jelenlétében tartották meg Grácban. Nyolcvannégy csendőrgyereknek és negyven beteges bajtársnak adtak, illetve küldtek értékes szeretetsomagot.

A Csendőr Bajtársi Közösség vezetősége a szabad Nyugat legkülönbözőbb országaiból naponként kapott csatlakozó leveleket, amelyekből a megértés, elismerés és bajtársi szeretet áradt feléje.² Ezért a Bajtársi Levelét mindig több és több példányban nyomták. Fejlécére a középcímerrel díszített kakastollas csend-

őrkalap került.

Néhány csendőrtiszt 1950 elején többek között kifogásolta, hogy a Közösségbe honvéd és polgári egyének is "befurakodtak". Ezek választott vezető helyett a rangidős csendőrtiszt bajtársat akarták a mozgalom élére állítani. Mivel Karsay alezredes Bregenzben kapott állást, az MKCSBK gráci csoportja a Salzburgban élő *Folkusházy Lajos* altábornagyot — a testület volt felügyelőjét — kérte fel a Közösség vezetésére. Folkusházy 1950 szeptember 15-én vette át az MKCSBK irányítását, amit a Bajtársi Levélben is közzétett. Itt leszögezte, hogy az MHBK-val (a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségével) egyetértésben és összhangban működnek. Az 1951 február 5-én kiadott "Tájékoztató" szerint az MKCSBK a m. kir. Csendőrség jogutódjának tekintette magát, amelynek célja a testület meggyalázott tekintélyének helyreállítása, tagjainak nyilvántartása és a rászoruló bajtársak segélyezése volt.³

A szerkesztő és a gráci csoport nagy részének kivándorlása miatt a Bajtársi Levél Salzburgba költözött, ahol azt 1951 februárjától *dr. Dobolyi Lajos* ezredes szerkesztette. Dobolyi három hónap múlva megpróbálta átvenni a Közösség vezetését, de szándéka nem sikerült, így néhány Ausztriában lévő csendőrrel "Asztaltársaság"-ot alakított. Május 27-én felavatta az MKCSBK keretén belül gyűjtött és neki átadott pénzből az elgondolása szerint készített csendőrzászlót. Utána az ezredes rövidesen kivándorolt az Egyesült Államokba, ahol Clevelandben (Ohio államban) meghalt. A zászló és a Bajtársi Levél csendőrkalapos fejléce hagyatékában maradt. Az MKCSBK Bajtársi Levelét 1951 május havától ismét *Karsay Jenő* alezredes szerkesztette és azt új lakhelyén, az ausztriai Bregenzben adta ki. Az újság 1952 augusztus hónapban új fejléccet kapott, a rászorulókat támogató jelképező egyenruhás csendőrt, aki egy elesett férfit tartott karjai között. Ez a budapesti Böszörményi-úti laktanyában levő csendőr-szobor kicsinyített rajza volt.

Küzdelem a függetlenségért

1948 tavaszán *Jegenyés Pál* csendőr főtörzsőrmester barakk-szobájának szomszédja, Tölgyessy (Emmer) László tüzérőrnagy többször megjelent a gráci csendőr összejöveteleken. Mivel jónak

találta az MKCSBK tevékenységét, szervezését és célkitűzéseit, felkérte Zákó András vezérőrnagyot, hogy a csendőr bajtársi közösség mintájára alakítson szervezetet a honvédség tagjainak összefogására. Így alakult meg a "Magyar Harcosok Bajtársi Közössége" (MHBK) az MKCSBK mintájára, amely a "Csendőrséget rögtön és kizárólagosan maga alá tartozónak tekintette, ami teljes alárendeltségbe taszította volna a csendőr eszmét."⁴ Ezzel szemben Folkusházy altábornagy szerint a két bajtársi csoport közötti viszonyoknak olyannak kellett lennie, "mint békében és háborúban a m. kir. Honvédség és a m. kir. Csendőrség között volt."

A Horthy Miklós volt kormányzó jóváhagyásával 1951 decemberében megalakult Tábournoki Tanácsnak a volt honvédelmi miniszter és honvéd főparancsnok mellett az MKCSBK vezetője is tagja volt. Zákó vezérőrnagy az 1952 május 27-re Innsbruckba összehívott Tanácsot felkérte, hogy a Csendőr Bajtársi Közösséget olvassza be az MHBK-ba. Ott Folkusházy altábornagy javaslatára írásba foglalták és kézjegyezték, hogy a két bajtársi közösség egymástól független marad. Az augusztus 5-i wörgli gyűlésen — amelyen már az MHBK vezetője, Zákó vezérőrnagy is tagként szerepelt — ez ismét erőltette az MKCSBK beolvasztását. Itt hosszas viták után a Tanács elfogadta Folkusházy altábornagy érvelését és a Csendőr Közösség független maradt az MHBK-tól. Ezt a határozatot írásba foglalták és mind a négyen aláírták.⁵

Folkusházy altábornagy fennmaradt irattára szerint a fenti megállapodást az MHBK egyes vezetői nem tartották be és az önálló, független MKCSBK-val nem akartak együttműködni. A beolvasztási kísérletek tovább folytatódtak. Elősegítésére Zákó vezérőrnagy csendőröket kért fel csoportvezetői és egyéb tisztiségekre. Fizetett csendőr alkalmazottait az MKCSBK ellen körlevelek szerkesztésére és szétküldésére utasította (Bogyay Kamill, Nagy Flórián),⁶ Abay Kálmán csendőr ezredes pedig az MHBK folyóiratában, a "Hadak Útján" 1952 júliusi számában a Csendőr Közösségnek az MHBK-ba való beolvasztását javasolta. Ez év októberében Zákó vezérőrnagy nyílt levélben is megtagadta az MKCSBK vezetőjét.⁷

Az évekig tartó huzavona és a csendőrökből álló Vezetői

Bizottság (100. melléklet) véleményének kikérése után Folkusházy altábornagy 1954 februárjában egy "Helyzetismertetés" keretében felhívta a csendőröket az MHKB-ból való kilépésre. József királyi herceg, tábornagy és Farkas Ferenc vezérezredes helyeselte az intézkedést.⁸ A csendőrök egy kis része továbbra is megtartotta kettős tagságát, a többség azonban az önállóság mellett döntött. Az okok egy részét a *Bajtársi Levél*ből vett idézet ismertette:

*Akik a Csendőrség, mint testület, megszerzésére, felszívására áhítoznak, ebbéli törekvésük jogtalan, mert a m. kir. Csendőrség mindig önálló volt, soha sem tartozott sem a m. kir. Honvédséghez, sem más szervezethez, alakuláshoz. Bizonyos vonatkozásban alá voltunk rendelve a honvédelmi miniszternek, de a honvédelmi miniszter nem "honvédség"; ezen alárendeltségünk folytán lettünk katonák, de soha "honvédek". A honvédség alárendeltségébe csupán háború idején, tábori rendészeti szolgálatra adtunk bizonyos számú csendőrt és éppen ezek révén szerzett tapasztalataink késztetnek bennünket arra, hogy a honvédséggel való viszonyunkon ne bővítsünk sem az emigrációban, sem a jövőben otthon.*⁹

A sok csalódás és tízévi fáradhatatlan munka után Folkusházy altábornagy 1960 tavaszán felszólította a rangban utána következőket az MKCSBK vezetésének átvételére.¹⁰ Mivel a kivándorlások következtében a csendőrök nagy része Európából Észak- és Dél-Amerikába költözött, a Sao Paulóban (a dél-amerikai Braziliában) lakó *vitész Király Gyula* csendőr ezredes vállalta el a tisztséget. A vezetőcseréről szóló bejelentés a *Bajtársi Levél* XIII. évfolyamának 5. számában jelent meg.

Megbékélés

Vitéz Király Gyula csendőr ezredes 1960 március 21-én vette át az MKCSBK vezetését. Működése alatt az MHBK "beolvasztási kísérletei elnémultak", ezért 1960 júl. 17-én 110/1960 szám alatt kiadta a "Testületek egymáshoz való viszonya" című körlevelét. E szerint az MKCSBK minden más egyesülettől teljesen független szervezet, amely az MHBK-t testvér-egyesületnek tekinti és azt hazafias munkájában támogatja. A

csendőrök tagjai lehetnek az MHBK-nak, viszont ennek tagjai is kérhetik tiszteletbeli tagokként való felvételüket az MKCSBK-ba. Ezt a rendelkezést a legtöbben elfogadták és a két közösség megértő és bajtársias szellemben működött tovább. Király ezredes — betegségére való tekintettel — az MKCSBK Vezetői Bizottságának javaslata alapján 1964 szeptember 5-én a kanadai Torontóban és Hamiltonban lakó csendőrökből alakított csoportot nevezte ki utódjául.

“Őrségváltások”

1. Kanadában a nyolc tagból álló “Vezetőség” a Toronto mellett lévő Rákóczi-farmon alakult meg. Az MKCSBK vezetőségének elnöke *vitéz Kövendy Károly* százados, hét tagja pedig *Deme Lajos* százados, *dr. Szalontai Simon* főhadnagy, *dr. Mészáros János* hadnagy, *Enyedy Lajos*, *Rákóczi József*, *Seregélyes Mihály* főtörzsőrmesterek és *vitéz Török Bertalan* vizsgázott törzsőrmester lett. Az elnöki teendőkön kívül a levelezést, a Bajtársi Levél szerkesztését és kiadását *vitéz Kövendy Károly* vállalta el. A segélyügyeket előbb *vitéz Török Bertalan*, majd *Enyedy Lajos* intézte. A Bajtársi Levél Torontóban új, nyomtatott formában 1964 október 1-én jelent meg először.

2. A külső támadások és belső egyenetlenségek elkerülésére 1968 tavaszán megalakult az MKCSBK Felügyelősege, amely öt csendőr ezredesből és egy alezredesből állt. Hatáskörébe tartozott a Közösséget érintő minden elvi jelentőségű ügy. Vezetője *vitéz Szilassy László* ezredes volt, aki a Felügyelőség tagjaival levélben érintkezett.¹¹ Közben *vitéz Kövendy Károly* a Felügyelőség megbízásából nagy lendülettel folytatta a csendőrök egy táborba való tömörítését. Személyesen bejárta vagy leveleivel felkereste mindazokat a helyeket, ahol csendőrök éltek és beszervezte őket a közösségi munkába. Fáradozásainak eredményeképpen a taglétszám kétszeresére, a segélyezésre és Bajtársi Levélre beküldött adományok pedig csaknem a háromszorosára emelkedtek. Csendőrcsoportok alakultak, illetve éledtek újjá Kanadán és az Egyesült Államokon kívül még Nyugat-Németországban, Angliában, Franciaországban, Ausztriában, Venezuelában, New Zealandban, Ausztráliában,

Chilében, Argentínában, Braziliában és másutt.

3. *Vitéz Szilassy László* ezredes 1971 január 7-én bekövetkezett halálával a Felügyelőség elvesztette vezetőjét és legtevékenyebb tagját. Ezért a Közösség 1971 június 19-én visszatért az egyéni vezetésre. A csoportok *vitéz Vattay Ferenc* ezredest ismerték el az MKCSBK elnökének. Mellette tanácsadó szervként “vezető bizottság” működött. A központ Torontóban maradt, ahol a Bajtársi Levél szerkesztése és az ügyvezetés továbbra is *vitéz Kövendy Károly* kezében összpontosult. Javaslataira *vitéz Baranchi Tamáska Endre* százados megtervezte az “MKCSBK 25 éves Jubileumi Emlékérmé”-t, amit díszes formában száz kiváló bajtársnak adományoztak. A Szent László Rend “kiváló emigráns szolgálatok elismeréseként” százötven csendőrt hívott meg tagjai sorába, tíz csendőrnek pedig érdemkeresztet adományozott.

4. *Vitéz Vattay* ezredes előrehaladott korára való tekintettel elnöki tisztéről 1974 szeptember 1-én lemondott. A rangsorban utána következő *Pintér Aladár* ezredes hónapokig tartó levelezése után 1974 december 1-én *vitéz Baranchi Tamáska Endre* került az MKCSBK vezetői tisztségébe. Ugyanakkor a vezetői törzs munkáját a Calgaryban (Alberta, Kanada) lévő csendőrök vették át. Ügyvezető *Keresztes Lajos*, titkár *Szabó Gellért*, pénztáros *Szelei József*, pénztári ellenőr pedig *dr. Kiss Gyula* és *Fazekas Lajos* lett. Az ügyvezetői törzsbe tartozik még a két csoportvezető — *Karancz János* és *dr. Fabó Károly* — is. A bajtársi Levél is átköltözött Calgaryba, ahol azt *dr. Kiss Gyula* szerkeszti. A hosszú és fáradtságos tízévi önkéntes munka után *vitéz Kövendy Károly* csupán a “csendőrlaktanya” levéltárosi és múzeumőri tisztségét tartotta meg magának. Az MKCSBK vezetősége önként és önzetlenül intézi a világszervezet tájékoztató és segélyügyi szolgálatát.

Az MKCSBK-nak Kanadában három hivatalos működési engedélye van:

1. Ontario tartományban: Royal Hungarian Gendarmerie Veterans' Benevolent Association, No. 10, Liber 1163, Province of Ontario. Toronto, 1962 szeptember 27.

2. Quebec tartományban: Association des Veterans Gendarmes Royaux Hongrois, MKCSBK. No. 96, Libro C-268,

Quebec, (P. Q.), le decembre 1972.

3. Alberta tartományban: Veterans' Association of the Former Royal Hungarian Gendarmerie. No. 8775, Edmonton, Alberta, 28th October, 1975.

A Magyar Csendőrök Családi Közössége

Az Egyesült Államok Ohio államának Cleveland városában tömegesebben élő csendőrök 1958 július elején a fenti néven kultúr- és segélyegyesületet terveztek alapítani. Az engedély hivatalos kérését *vitéz Borgóy János* őrnagy, *Nyilas Iván* százados és *Németh Pál* főtörzsőrmester írták alá, mint amerikai állampolgárok. Az illetékes ohioi hatóságok a Közösség működését 1958 július 14-én B-56-940 szám alatt engedélyezték. Az alakuló gyűlést 1958 szeptember 20-án tartották meg, ahol a már megfogalmazott alapszabályok jóváhagyása után megválasztották a tisztségviselőket. Elnök *vitéz Borgóy János* őrnagy lett. A Közösség megalakulásukról írásban értesítette a Magyar Felszabadító Bizottságot és a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségét, s függetlenségének fenntartásával mindkettőt biztosította együttműködésükről. Az Ohio államban élő csendőrök csaknem kivétel nélkül csatlakoztak a Csendőr Közösséghez, amit röviden "Csendőr Család"-nak neveztek el.

A Családi Közösség alapszabálya harmincnyolc pontból áll. "Ez minden más egyesülettől és szervezkedéstől független, hazafias, politikamentes közösség, amelyik azonban — a kölcsönösség alapján — támogat minden magyar célért küzdő becsületes és törvénytisztelő antibolsevista egyesületet." Célja: a bajtársi segélyezés és a Csendőrség elleni rágalmak megcáfolása. A Közösségnek alapító, rendes és pártoló tagjai vannak. A felvétel ügyében a választott tíz tagú igazgatóság az elnökséggel együtt dönt. A Közösség közgyűlés által választott szervei: az igazgatóság, segély-, sajtó és vigalmi bizottságok, az elnök, alelnök, titkár, pénztáros és két pénztári ellenőr.¹²

A Közösség első nyilvános szereplése a szilveszteri bál megrendezése volt, amit 1958 december 31-én a Wade Park Manor Hotel két báltermében tartott meg. Előzőleg felkérték a helybeli MHBK-csoportot, hogy az általuk nyilvántartott bálozók névsorát adja kölcsön a Csendőr Családnak. Az MHBK

helyi vezetősége a kérést megtagadta és a csoport tagjai közül senki se ment el a csendőr-bálra. Ennek ellenére az kitűnően sikerült, ami elősegítette a rendszeres segélyezést. Az első csendőrnapot 1959 február 14-én rendezték meg a Szent János görög katolikus magyar egyházközség termében, amit jól sikerült társasvacsora követett. Május másodikán a Brookpark Road-on lévő Skylark Lounge báltermében rendezték meg az első "Pöttyös Bál"-t, amelynek szép anyagi és erkölcsi sikere volt. Ugyanannak az évnek december 31-én került sor a második Szilveszter-est megrendezésére, amelyen még a New York államban lévő csendőrök és csendőrbarátok is megjelentek. *Szeleczky Zita* művésznő búcsúztatta az óvet, és az újat Pappváry Eleméerné "Hiszekegy"-ével nyitotta meg. A Csendőr Család 1959-ben 133 átiratot kapott a különböző egyesületektől és egyháztól. Az év utolsó nyolc hónapjában a báli meghívókon és a segélyezéssel kapcsolatos leveleken kívül 580 levelet küldött szét. Az év folyamán három felterjesztést küldött az Egyesült Államok elnökének, elnökhelyettesének, az Egyesült Nemzetek és az amerikai Kongresszus magyarbarát tagjainak. Ezekre *Nixon M. Richard* elnökhelyettes, több UN-kiküldött és kongresszusi képviselő válaszolt, *Henry Cabot Lodge* pedig tizenhat oldalas körlevélben ismertette a magyar ügyben tett intézkedéseit.

Az 1960 elején megtartott közgyűlés határozata alapján elnök *Nyilas Iván* százados, alelnök *Németh Pál* főtörzsőrmester, jegyző *Pekáry István* főhadnagy, pénztáros pedig *Nagy János* alhadnagy lett. Ezenkívül huszonhárom csendőrt választottak a különböző bizottságokba. A februárban megtartott csendőrnapon kétszázon felüli vendégsereg előtt ismertették a nap jelentőségét. Utána a Washingtonból erre az alkalomra érkezett *Füry Lajos* író olvasta fel egyik elbeszélését. Az év folyamán ismét megrendezték a Pöttyös Bált és a Szilvesztert, amelyek jövedelmét nagyrészt bajtársi segélyezésre fordították.

A következő elnök M.P. volt, aki az előző évekhez hasonlóan tevékenykedett. Nagyszámú pártoló jelenlétében megtartották a csendőrnapot, amelyen annak méltatásán kívül zeneszám, szavalat és felolvasás is szerepelt. A Közösség — az elnök vezetésével — részt vett minden magyar társadalmi rendezvé-

nyen. Különböző első osztályú hotelekben tartották meg a Szilveszter-estéket, amelyeknek jövedelme a segélyezést biztosította. A szép számmal egybegyűlt közönségnek a zenét mindig jónévű magyar együttes, — legtöbbször a Megay-zenekar — szolgáltatta, amelynek vezetője csendőr-családból származik s aki felváltva kedveskedett a vendégseregnek modern és régi táncszámokkal. A segélybizottság jelentése szerint mintegy évi ezer dollárt küldtek szét a rászoruló bajtársaknak vagy azok hátramaradt családtagjainak.

Az elnök 1964-ben *dr. Balló István*, az alelnök *Prókay János* lett. Balló előzőleg az MHBK-nak volt csoportvezetője. Az általa rendezett első csendőrnapon megjelent a vitézek Egyesült Államok-beli főkapitánya is. A Szilveszterek és a Pöttyösbálok várakozáson felül mindig jól sikerültek. A következő csendőrnapi vendége *vitéz Magyarossy Sándor* vezérezredes volt családjával, valamint az MHBK clevelandi főcsoport vezetője is. Az utóbbi átadta az elnöknek — érdemei elismeréseként — az Európai Frontharcos Szövetség rendjelét. Balló elnöksége idején a Családi Közösség szoros kapcsolatot tartott a buffaloi, detroiti és az Argentínában lévő csendőr-csoportokkal. Az októberi forradalom ötvenedik évfordulóján társas ebédet rendeztek, amelyen az elnök ismertette az összeomlás eseményeit. A Csendőr Család részt vett a detroiti csendőr-csoport egyik nyári piknikjén, majd a következő nyáron ők maguk rendeztek ilyent a Clevelandtól ötven kilométerre fekvő Máriapócs kegyhelyen.

Az 1969-es közgyűlés az elnök lemondása után a már nyolc éve titkárként működő *Molnár István* bajtársat kérte fel erre a tisztségre. Az új elnök azóta is fáradhatatlan szorgalommal látja el feladatát, megrendezi a csendőrnapi műsoros díszvacsorákat és Szilvesztereket, amelyek mindig fényesen sikerülnek. Az évenkénti segélyezésben a rászoruló csendőrökön kívül több magyar jótékony egyesület és iskola is részesül. Az elnök fő érdeme, hogy az MKCSBK-val szoros bajtársi kapcsolatot épített ki. A csendőr-összejövetelek sikerének alapja az elnök példátlan népszerűsége és páratlanul álló ismeretségi köre. Hivatásszerű munkája mellett fáradhatatlanul tevékenykedik a Közösség érdekében, amivel csendőr bajtársai szeretetét és a clevelandi magyarság elismerését érdemelte ki. Munkájában hűséges

segítőtársa az alelnök, *vitéz Kemes László*, aki egyben a clevelandi "Egyesült Magyar Egyletek" elnöke is. Vezetésük alatt a Közösség küldöttsége többször részt vett a vitézek Miklós-napi díszvacsoráján, a Magyar Felszabadító Bizottság és az MHBK rendezéseinek minden egyéb magyar hazafias megmozduláson. A Családi Közösség tagjai tömegesen jelen voltak a *Mindszenty József* bíboros látogatása alkalmából rendezett fogadáson, majd később a város egyik terén felállított szobrának leleplezési ünnepélyén.

2. TEVÉKENYSÉG

Tervezetek

1. Horthy Miklós kormányzó 1945 december 5-re magához kérette *dr. Balló István* csendőr őrnagyot és *dr. vitéz Váczy György* volt országgyűlési képviselőt. Ballót még Gödöllőről ismerte, ahol az a kastélyban 1941-ben az örökösönként parancsnokhelyettese, majd a következő évben a különítmény parancsnoka volt. Váczy pedig annak a kerületnek volt országgyűlési képviselője, ahova Kenderes tartozott, így a kormányzó vele elég gyakran találkozott. A kormányzó Váczyval politikai kérdésekről tárgyalt, míg Ballótól az emigrációban élő csendőrök létszámáról, hangulatáról és a magasabb rendfokozatú tisztokról érdeklődött. Ugyanekkor megbízta Balló őrnagyot, hogy készítsen tervezetet a Csendőrség visszaállítására. A kormányzó ugyanis Angliából és Olaszországból kapott értesülései szerint a megszállók a békeszerződés aláírása után három hónappal elhagyják Magyarországot, ahol szabad választás lesz. A tervezet két hónap alatt el is készült, azt a kormányzó 1946 februárjában jóvá is hagyta. Ebben Balló a Csendőrség visszaállítására és működésének megkezdésére vonatkozó elveket fektette le. E szerint a testület visszaállítása a Magyarországon időközben megszervezett vidéki rendőrség felhasználásával történt volna meg.

Dr. Balló István csendőr őrnagy 1947 elején megismerkedett egy magyarországi kiküldöttel, aki gyakran járt Németországba. Ennek elmondta a Csendőrség kálváriáját és kérte, hogy a testületi felelősség helyett csupán azokat vonják bírói eljárás alá,

akik a cselekmény elkövetése idején érvényben volt büntető-törvényekbe ütköző cselekményeket követtek el. A kérés a kiszagdapárt egyik bizottsága elé került, ahol kedvezően fogadták a javaslatot. Ennek alapján Balló tervezetet is készített a kiszagdapárt számára, a bekövetkezett politikai változások miatt azonban az ügy tárgytalan lett.

2. *Domonkos László* csendőr őrnagy 1954-ben írt "Közbiztonság" című 127 oldalas tanulmányában tárgyalta a volt magyar közbiztonsági szervek működésének körülményeit és fogyatékososságait. Külön vizsgálat alá vette a bel- és igazságügyi rendszert, valamint a szakszolgálat különböző ágait. Értekezésében a magyar közbiztonság fenntartására az ország egész területére egyetlen rendészeti szervet javasolt. Ezt azonban — a politikai befolyás elkerülése végett — függetleníteni akarta mind a kormánytól, mind annak pártpolitikus belügy- és honvédelmi miniszterétől. A közbiztonsági szerv részrehajlás nélküli felügyeletére az országgyűlést és az államfőt tartotta alkalmasnak. Azt javasolta, hogy az országgyűlés a különböző politikai pártok képviselőiből válasszon "országgyűlési közbiztonsági bizottság"-ot. Ez a felügyeleten és ellenőrzésen kívül a hosszabb szolgálattal rendelkező tisztekből a közbiztonsági szerv "főparancsnokát" is megválasztja, akit állásában az államfő erősít meg.

A közbiztonsági szerv főparancsnoka parancsadó, irányító és ellenőrzési kötelezettségén kívül kiadhat közérvényű rendeleteket, az országgyűlés elé terjeszthet közbiztonsággal foglalkozó törvényjavaslatokat és megjelenhetnek az országgyűlés és a minisztertanács közbiztonságot érintő ülésein.

Domonkos az általa javasolt közbiztonsági szervet a "fegyveres erő része"-ként kívánta megszervezni. Ezt a fegyveres szervek egymásraultaltságával, az új közbiztonsági szerv tekintélyének emelésével és a honvédség "érzékenységgel" indokolta. Elnevezés, egyenruha és a rendfokozatok tekintetében Domonkos tervezete nem foglalt állást.

3. *Dr. B. Sz.* csendőr százados az 1955-ben "A Magyar Nemzet Csendőrsége" címen írt húszoldalas tanulmányát szétküldte a kiválasztott szakembereknek hozzászólásra. Ebben — a közigazgatási határok szigorú betartásával — járási al- és

megyei csendőrkapitányságok szervezését javasolta. A régi osztályparancsnokságokat mellőzve csupán a kerületi parancsnokságokat akarta a szárnyak és a legfelsőbb vezetés közé iktatni.

A testület parancsnokát a szolgálat törvényszerű végrehajtásáért felelős "Országos Csendőr Főkapitány"-nak nevezte el. Ennek közjogi állása hasonlított a Domonkos-féle tervezetben írtakkal. Kiképzési célokra a tervezet háromféle iskolát javasolt: 1. Csendőriskolát az érettségizett járőrvezetők és járőrtársak számára; 2. Őrsparancsnoki iskolát a jóminősítésű idősebb csendőr altiszteknek; és 3. Csendőr Akadémiát az egyetemet vagy főiskolát végzett tisztek számára.

A tervezet szerint a "Magyar Nemzet Csendőrsége" teljesen független a fegyveres erőktől és csak az ország határain belül alkalmazható. A honvédségnek az ország határain kívül történő alkalmazása esetén saját állományából képezné ki tábori rendészeti közegeit. A szerző elgondolása szerint a Csendőrséghez felvett egyének mentesültek volna a katonai szolgálat kötelezettsége alól. Ezek a közbiztonsági szolgálathoz szükséges harc kiképzést is a csendőriskolán sajátították volna el. Nyugdíjazásuk vagy kilépésük esetén a csendőrök a testület tartalékállományába kerültek volna szükség esetén való behívás és felhasználás céljából. A testület tagjait saját előljáróik vezetése alatt önálló csendőr-hadosztályokba szervezve csupán az ország területének védelmére lehetett volna harc bavitni. *Dr. B. Sz.* tanulmányán érezhető a nyugat-európai országok közbiztonsági szerveinek hatása.

Csendőrlaktanya és múzeum

Az ötvenes években az MKCSBK központi vezetősége önkéntes adományokból "Küldöttségi Alap"-ot létesített az alkalmas időben Magyarországra küldött előterjesztés költségeinek fedezésére. Mivel erre a meghatározott időn belül nem került sor, a vezetőség az alaptökből és annak kamataiból csendőrlaktanyát és múzeumot létesített. Erre a célra *Kövendy Károly* százados Toronto egyik külvárosában, Etobikóké-ban, (Ontario, Kanada) új öröklakást vásárolt magának, amelynek helyiségeit felajánlotta a laktanya és múzeum elhelyezésére.

A Bajtársi Levélben közzétett felhívás után naponta érkeztek az értékesebbél értékesebb adományok a múzeum részére. Ez 1977 végén már huszonnyolc üvegszekrénnel és körülbelül ezernyolcszáz ereklyével rendelkezett. Köztük van például: a magyar Szent Korona fémmásolata, amely 1970-ig a madridi m. kir. követség bejárata felett díszelgett; 2. *Horthy Miklós* kormányzó saját kezével írott néhány levél és ereklye; 3. az amerikai szövetségi nyomozótestület — a Federal Bureau of Investigation (FBI) — igazgatójának, *Edgar Hoover* nek és a kanadai honvédelmi minisztériumnak köszönőlevele; 4. *Folkusházy Lajos* altábornagy és *Szombati János* főtörzsőrmester összes kitüntetése; 5. *Tölgyesy Győző* vezérőrnagy zászlója, amely 1945 április 24-ig lengett a Bayreuthba menekült csendőrkerületi parancsnokság zászlórúdján; 6. a madridi m. kir. követség és az egyik m. kir. csendőrlaktanya bejáratának zománcozott táblája a nemzeti kiscímerrel; 7. *dr. Kun Imre* csendőr százados francia idegenlégiós leszerelő igazolványa és az általa zsákmányolt "vietkong" zászló; 8. a Csendőrség felügyelőinek fényképe; 9. egy darab érc Sztálin szobrából, melyet szabadságharcosok döntöttek le 1956-ban; és 10. számtalan kép, csendőrkalap, egyenruha, kitüntetések, fegyverek, könyvek, okiratok és történelmi ereklyék.

A csendőrlaktanya a "The West Mall" 451. szám alatt levő ház első emeletén van. Három átvonuló szobával rendelkezik, ahol a másutt lakó csendőrök torontoi tartózkodásuk idejére ingyen szállást kapnak. Használhatják a laktanya konyháját is és tanulmányozhatják a múzeumi tárgyakat. Az intézmény a kanadai hatóságok hivatalos engedélye alapján működik és a kormány védelme alatt áll. Hivatlan látogatók ellen riasztóberendezés védi a laktanyát.¹³

A házirendről, tisztaságról és a múzeum használatáról tizenhárom pontból álló szabályzat intézkedik (101. melléklet). Ennek értelmében a takarítás, főzés és az edények elmosogatása az azt használó látogató bajtárs kötelessége. Ezek ágyneműmosásra és karbantartásra csendőr-szokás szerint kilencven centet fizetnek személyenként.

A laktanyának és múzeumnak évente ezer látogatója és szállóvendége volt, akik az Emlékkönyvben a legnagyobb

elismeréssel nyilatkoztak a múzeum csodálatos és ritka gyűjteményéről. *Kövendy Károly* "laktanyaparancsnok" ezzel az áldozatos munkájával beírta nevét a m. kir. Csendőrség történetébe, II. Erzsébet angol királynő pedig az "Order of Canada" kitüntetéssel jutalmazta kulturális tevékenységét.

Csendőrnapi rádióadások

1. Elsőízben 1954 február 14-én sugároztak csendőrnapi műsort az Egyesült Államokban, az ohioi Clevelandben. Az adás a WJW rádióállomás 850-es hullámhosszán történt. A műsor az "Előre a hazáért" című induló hangjaival kezdődött, majd B. SZ. megemlékezett Budapest elestének kilencedik évfordulójáról. Felolvasta a királyi vár romjai között telepített csendőrrádió utolsó üzenetét, amelyben a csendőrök azt kérték bajtársaiktól, hogy gondoskodjanak családjukról. Majd megkondultak a rádióban a harangok "Budapest hősi halottainak tiszteletére." Ennek lehalkulása közben *Marssó Ágnes* mély átérzéssel szavalta el *Hajas István* "Kakastollások" című versét. Az adást a rádióállomás hanglemezre vette, melyet a Nyugaton lévő csendőr-csoportok gyakran felhasználtak ünnepélyeiken és összejöveteleiken (102. melléklet).

2. A második csendőrnapi rádióadást szintén Clevelandben, a WDOK-állomás 1260-as hullámhosszán sugározták 1956 február 19-én. A műsorvezető *Szappanos Ferenc* régi amerikai magyar volt. *Kúr Géza* lekipásztor a budapesti harangok halk zúgása közben fohászodott Istenhez Magyarország és a Csendőrség megmentéséért. Az ünnepi beszédet *dr. Kőrössi Zoltán* volt csendőr százados mondta. Megemlékezett a testület 75 éves múltjáról, annak a háború után történt felelősségre vonásáról és felosztatásáról. Saját élményével bizonyította a magyar nép fiainak a Csendőrség iránti szeretetét. A beszéd után a Rákóczi-induló hangjai mellett *Folkusházy Lajos* altábornagy, az MKCSBK vezetője mondta el üzenetét a világon szétszórta csendőr bajtársakhoz. Beszédének végén kérte a Mindenhatót, hogy adjon erőt mindnyájuknak a háza iránti kötelesség teljesítésére, majd képzeletben kézzorítással üdvözölte a csendőr bajtársakat.

3. A harmadik csendőrnapi rádióbeszédet *dr. Balló István*

csendőr őrnagy mondta Cleveland egyik rádióállomásán.

Csendőrzászlók

A csendőregységek hirtelen bevetése és utóvédharcokra való felhasználása következtében azok sokszor nem tudták saját irattárukat, személyes poggyászukat vagy családtagjaikat sem áttelepíteni biztonságosabb helyekre. Így érthető, hogy csak néhány csendőrzászló került ki a nyugati országokba.

1. Torontóban (Kanada) van az 1944 elején *Tölgyesy Győző* ezredes, a VIII. kerületi parancsnok által használt zászló. Ezt a nyugatra telepített Németországi Csendőrerők még Bayreuthban is használták, ahol a zászló bombaszilánktól megsérült. A zászló 1947-ben az MKCSBK vezetőségének elnökéhez, majd a Csendőrmúzeumba került. A torontói csoport díszes zászlórudat készítettett, a világon szétszórt csoportok pedig zászlószalagot adományoztak hozzá.

2. A calgaryi (Alberta, Kanada) csendőrcsoportnak szintén magyarországi zászlója van, amelyet *Nagy Sándor* főtörzsőrmester, őrsparancsnok mentett meg és vitt magával Kanadába.

3. Pittsburghben (Pennsylvania, USA) a csendőrcsoport 1959 május 23-án avatta fel ragyogó műsor keretében zászlóját. Ez 1944 nyarán még a huszti szárnyparancsnokság épületét díszítette. *Kulifai Sándor* csendőr mentette meg és hozta magával Nyugatra. A zászlóavatáson a környék csendőrcsoportjai is képviseltették magukat. A magyar egyesületek, egyházak és csendőr bajtársak huszonkilenc zászlószeget ütöttek be a nyélbe.

4. Clevelámben (Ohio, USA) van a m. kir. Közlekedési Osztály zászlója, amelyet szintén csendőrök mentettek ki Magyarországról.

5. A brazíliai csendőrök 1965 február 14-én avatták fel zászlójukat Sao Paulóban az ugyanakkor tartott csendőrnapi keretében. A zászló a Marcaliban állomásozó csendőrszárnyparancsnokságé volt. Ezt a harcok közeledtével *Máthé János* csendőr százados átadta *Kurucsai József* bajtársának megőrzésre. Kurucsai csendőr az inge alá csavart zászlóval átélte a borzalmas harcokat és partizán-fogságot. A zászlót kimentette Nyugatra, ahol Sao Paulóban a csendőrcsoport ereklyéje lett.

6. Az ausztriai Linzben lévő csendőrzászló szintén Magyarországról származott. Ezt 1967 nyarán öröke, *Bertha Péter* csendőr elvitte Rómába, ahol azt a pápa is megáldotta.

7. A volt komáromi m. kir. Csendőrsztály zászlója az ausztriai Sydneybe került, ahol ünnepélyes keretek közt avatták fel az egyik ottani csendőrcsoport zászlójává.

8. Az ausztriai Salzburgban 1951 május 27-én szentelték fel az MKCSBK-tagok áldozatkészségéből készített csendőrzászlót. Ez később az Egyesült Államokba, Clevelandbe került, ahol az ott elhalt *dr. Dobolyi Lajos* ezredes hagyatékai között őrzik.

9. A hamiltoni (Ontario, Kanada) csoport saját készítésű zászlóját 1953-ban szentelték fel és áldották meg a különböző magyar egyházak lelkipásztorai. Azóta ez a csendőrzászló méltó helyet foglal el az ott rendezett nemzeti ünnepélyeken.

10. Franciaországban a csendőrök 1965 augusztusában szenteltették fel új zászlójukat, amelyet *Máthé Jenő* felesége és lánya hímzett. A zászlót — amely a magyar összejövetelek büszkesége — a franciaországi területvezető őrzi.¹⁴

11. A torontói csendőrzászlót *Rákóczi János* főtörzsőrmester felesége készítette a csoportnak 1972-ben.

12. Kanadában a viktoriái (British Columbia) csoport zászlóját *Urbán János* csendőr felesége hímizte 1975-ben.

Bajtársi Levél

A Bajtársi Levél — az MKCSBK központi tájékoztatójának első példánya — 1948 november 20-án jelent meg. A csendőrök örömmel támogatták kis újságjukat, amely összekötő kapocs volt a testület szétszóródott tagjai között. Sok kívülről is olvasta a Bajtársi Levelet, mert hazafias szelleméből lelkierőt gyűjtött nehéz emigrációs életéhez.

A Bajtársi Levél megalapítója és tizenhét éven át szerkesztője, kiadója *vitéz Karsay Jenő* csendőr alezredes volt, aki ezt a munkát testülete iránt érzett szeretetből önzetlenül végezte. Napi fáradságos munkája mellett az esti órákat írással, kéziratok rendezésével és sokszorosítással töltötte. Munkájában hűséges felesége támogatta, aki a csendőr asszonyok lelkesezésével küldte szét a kis újságot a szabad Nyugat különböző országaiba. Karsay Jenő alezredes hetvenkét éves korában

autóbuszkirándulás közben szívrohamot kapott és 1968 május 2-án meghalt. A Bajtársi Levél első tizenhét évfolyama a csendőr-levéltárba került az újság fém fejlécével együtt.

A Bajtársi Levél XVII. évfolyamának 10. száma már *vitéz Kövendy Károly* százados szerkesztésében Torontóban (Ontario, Kanada) jelent meg. Itt az újságot könyv nagyságban, nyomtatva adták ki. A kanadai első számok 22-24 oldalon jelentek meg, de a későbbiek közül néhány — csendőr tárgyú fényképekkel együtt — meghaladta a száz oldalt is. A személyes tapasztalatok alapján közzétett cikkek beszámoltak a testület tagjainak háborús veszteségeiről, a Magyarországon maradtak bebörtönzéséről, az internálótáborok szenvedéseiről, valamint az emigrációban lévő csendőr csoportok működéséről. A Bajtársi Levél közzétette a segélyezésre beküldött önkéntes adományokat és azok felhasználási módját is.

Cikkei tették lehetővé a Csendőrmúzeum ereklyéinek összegyűjtését is. Kövendy százados több mint tíz éven át önzetlenül szerkesztette és adta ki a Bajtársi Levelet, amelyet az emigráció egyik fontos sajtótermékévé tett.

A lap kiadását 1975 július 1 óta az MKCSBK vezetőségének megbízásából Calgaryban (Alberta, Kanada) új szerkesztő bizottság vette át. A főszerkesztő *dr. Kiss Gyula* százados lett, aki a Bajtársi Levelet változatlan formában és elődjeihez híven hazafias szellemben adja ki. Az újság 1978-ban harmincegyedik évfolyamát érte el.

Egyesületi Értesítő

Az Egyesült Államokban élő csendőrök újságja a Clevelandben működő Magyar Csendőrök Családi Közössége által kiadott "Egyesületi Értesítő" volt. Ennek első száma 1961 novemberében jelent meg húsz nyomtatott oldalon. Fedőlapján az első tíz évben egy felszerelt gyalog- és lovascsendőr állt, amit 1971 decemberében egy tollaskalapos csendőr mellképével cseréltek fel. Az újságban a csendőrökön kívül *Wass Albert*, *Fűry Lajos*, *B. Kovács Fréda*, *T. Dombrády Dóra* és más emigráns írók cikkei is megjelentek. A lap külön rovatot tartott fenn a szakcikkek számára, amelyek a közbiztonsági szolgálat legújabb vívmányaival (hazugságmérő, hangfényképezés, stb.)

és a különböző országokban működő csendőrségi szervekkel foglalkoztak.

Az Egyesületi Értesítő az Egyesült Államokon kívül Európa és Dél-Amerika különböző országaiba is eljutott, hol a csendőrök mindig szívesen olvasták a testületi problémákkal foglalkozó magasszínvonalú szaklapot. Ennek főszerkesztője egy csendőr ezredes volt, ki önzetlenül, fiatalos lelkesedéssel tizennégy éven át dolgozott a lap kiadásán. Munkájában néhány önzetlen csendőr bajtársa támogatta. Az Egyesületi Értesítő — ötvennegyedik számának kiadása után — a főszerkesztő közbejött megbetegedése folytán 1975 végén megszűnt.

Szabadságlégiók

Az 1956-os felkelés hírére a szabad nyugati országokban tüntettek és sokan önként jelentkeztek a magyar szabadságharcosok megsegítésére. Torontóban október 27-én alakult meg a "szabadságlégió" (Legion for Freedom), amely tárgyalásokat kezdett a kanadai kormánnyal a felhasználás részleteiről. Magyar részről sok csendőr jelentkezett a harcokra, de ott voltak mellettük a gyalogosok, tüzerek, repülők, páncél-gránátosok és ejtőernyősök is. A magyar önkéntesek között a legmagasabb rendfokozatú egyén csendőr alezredes volt.

A "külföldiek" (54 %) közül a kanadaiak képviselték a többséget. "Ezek közül minden elismerést megérdemel a torontói egyetem hallgatóinak tömegjelentkezése a budapesti egyetemisták iránti szimpátia megnyilatkozásaképpen." A többi jelentkező számszerinti sorrendben a következő nemzetiségűekből tevődött össze: angolok, lengyelek, németek, skótok, esztek, írek, amerikai indiánok, svédek, svájciak, ukránok, norvégok, szlovákok, csehek, albánok, mexikóiak és pakisztániak.¹⁵

Ezzel egyidőben az ohioi Clevelandben (USA) szintén alakult szabadságlégió. Szervezését *Pálfy Sándor* csendőr alezredes és néhány katona bajtársa intézte. Az első toborzó gyűlés a Kossuth-szobornál volt, ahol már akkor igen sokan jelentkeztek: fiatalok, idősebbek, nők és nőtlének egyaránt, s majdnem valamennyi ott élő csendőr. Utána minden nap népes értekezlet volt. Közben *vitéz Kovács Gyula* altábornagy vezetésével

küldöttség repült Washingtonba Eisenhower akkori amerikai elnökhöz a légió támogatásának és útbaindulásának kieszközlésére. Az amerikai kormány azonban minden további tevékenységet megtiltott.

Hasonló megmozdulások voltak a magyarok által sűrűbben lakott többi nyugati országban is, az események gyors forgása miatt azonban komolyabb tevékenységet nem tudtak kifejteni.

A Vitézi Rend

Nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója a történelmi múltra támaszkodva alapította meg 1920-ban a "Vitézi Rend"-et, amelynek ő lett első főkapitánya. Az országgyűlés a Vitézi Rend alapítását az 1920. évi XXXVI. törvénycikkben örökítette meg. A törvény célja az volt, hogy a kimagasló hadi érdemeket "vitézi telek"-kel jutalmazza és egyben a hadi erényeket ápolja.

Az első vitézzé avatás 1921 augusztus 20-án a budai királyi várpalota kertjében történt fényes ünnepségek keretében. Az 1926. évi XII. törvénycikk intézkedése alapján a Vitézi Rend egy tagja titkos választás útján bekerült a Felsőházba.

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós első főkapitány 1957-ben bekövetkezett halála után előbb *vitéz József* királyi herceg, majd *vitéz Kisbarnaki Farkas Ferenc* vezérezredes, végül 1977 decemberében *vitéz József Árpád* királyi herceg lett a főkapitány. Előzőleg, 1962-ben, a Nemzetközi Genealógiai és Heraldikai Kongresszus és az annak keretébe tartozó "Lovagrendek Nemzetközi Bizottsága" Edinburgban a Vitézi Rendet felvette a többi elismert lovagrend közé, védnökéül a magyar Szent Koronát ismerte el.¹⁶

A II. világháború után a m. kir. Csendőrség állományából 1978 elejéig — saját érdemei alapján — huszonhét csendőrt (tizenegy tisztet és tizenhat tiszthelyettes) avattak vitézzé. A Rend főkapitánya két ízben is csendőrtisztet nevezett ki az Egyesült Államokban élő vitézek székkapitányává: előbb *vitéz Baranchi Tamáska Endrét*, az MKCSBK vezetőjét, majd 1977-ben *dr. vitéz Kőrössi Zoltán* vitézi hadnagyot, a Szent László Rend és Társaság széktartó-helyettesét. (103. és 104. melléklet)

- 1 Jegenyés Pál, "Emigrációban", Emlékirat, évszám nincs, 1-10. oldal.
- 2 *Ugyanaz*, 13. oldal.
- 3 Folkusházy Lajos, "Tájékoztató", *Bajtársi Levél*, a IV. évfolyam 2. számának melléklete.
- 4 Jegenyés *id. m.*, 15. oldal.
- 5 Folkusházy Lajos, *Irattár*, 340/1952 számú ügyirat.
- 6 *Ugyanaz*, 557/1952 számú ügyirat.
- 7 *Ugyanaz*, 282/1952 és 199/1953 számú ügyirat.
- 8 *Ugyanaz*, 150/1954 számú ügyirat.
- 9 Veszeli, "A Csendőrség egysége és függetlensége az emigrációban", *Bajtársi Levél*, VII. évfolyam, 3. szám, 18. oldal.
- 10 Folkusházy, *Irattár*, 418/1953. számú ügyirat és a hozzácsatolt vélemény.
- 11 MKCSBK Központ, "A MKCSBK felügyelőségének szervezése", *Bajtársi Levél*, XXI. évfolyam, 9. szám, 1-2. oldal.
- 12 Magyar Csendőrök Családi Közössége, "Egyesületi Beszámoló", *Egyesületi Értesítő*, 1. és 2. szám, 2-3. és 7-8. oldal.
- 13 Ismeretlen, *Bajtársi Levél*, XXVII. évfolyam, 1-6. szám, 2-54. oldal.
- 14 Ismeretlenek, "Csendőrzászlók az emigrációban", *Bajtársi Levél*, XVIII. évfolyam, 3, 5, 9. számok és XX. évfolyam, 7. szám.
- 15 X.Y., "A kanadai Szabadságlégió hírei", *M. kir. Csendőrség*, Toronto, Kanada: Sovereign Press, 1973, 362. oldal.
- 16 Baranchi Tamáska Endre, "Vitézi Rend", Tanulmány, 1977.

A CSENDŐRSÉG EMLÉKTÁBLÁJA

1. A CSENDŐRSÉG FELÜGYELŐI

A Csendőrségnek fennállása alatt húsz felügyelője volt. Átlagos szolgálati idejük majdnem három év. Leghosszabb ideig *Török Ferenc* volt felügyelő, aki tizenegy évig és egy hónapig állt a testület élén. Egyik vezérőrnagy csupán tíz napig volt felügyelő.¹

A honvédségtől áthelyezett felügyelők többsége az idő rövidsége miatt nem tudott beleilleszkedni új munkakörébe. Így általában megmaradtak eredeti élethivatásuk mellett, szemléiknél a katonás fellépésre és a harcgyakorlatok helyes megoldására fektették a súlyt. Mivel a csendőrszellem és a közbiztonsági szolgálat különlegessége ismeretlen volt számukra, a legénység csupán magas rangú katonát látott bennük. A csendőrtisztekből kinevezett felügyelők nagyobb szeretetnek örvendtek.

A Csendőrség felügyelői a szó igazi értelmében nem voltak parancsnokok, mert hatáskörük korlátozott volt. A testülettel valóban a közbiztonsági szolgálat terén a belügy-, katonai vonatkozásban pedig a honvédelmi miniszter rendelkezett. Ezek vagy megbízásukból beosztottaik katonai (a partizánok leküzdése, utóvéd harcok) vagy pártpolitikai (országgyűlési képviselőválasztások, zsidók összeszedése) célokra is felhasználták a testületet. Bár a minisztereket az országgyűlés ellenőrizte, az előbbieket túlkapásaikat a társadalmi rend védelmével vagy hadi érdekekkel magyarálták. A felügyelők nem nagyon emelték fel szavukat az ilyen intézkedések ellen, amelyeknek végrehajtása a csendőrökre hárult, így a lakosság előtt csupán ezek kerültek előnytelen megvilágításba.

A felügyelők szolgálati sorrendje a következő volt:

1. *Török Ferenc*

Török Ferenc 1832 január 29-én, Csíkszeredán született. Édesapja tanító volt. Az olmützi hadapródiiskola elvégzése után 1851-ben a cs. és kir. 41. gyalogezredhez került. 1857-ben áthelyezték az osztrák császári zsandársághoz, amellyel Erdélyben szolgált. Az osztrák-porosz háború idején visszakerült a cs. és kir. hadsereghez. A kiegyezés után, amikor az 1869. évi XII. törvénycikkkel a m. kir. honvédséget felállították, oda kérte átvételét. Ki is nevezték a Kézdivásárhelyen állomásozó háromszéki honvéd gyalogzászlóalj parancsnokává.

A magyar kormány 1876 május 1-én a közös hadügyminisztertől átvette az Erdélyben lévő osztrák császári zsandárságot. Ebből lett az Erdélyi Csendőrség, amelynek parancsnoka Török Ferenc őrnagy lett. Ő szervezte meg a m. kir. Csendőrséget is az 1881. évi III. törvénycikk alapján.

Török Ferenc ezredes 1886 október 16-án a honvédelmi minisztérium csendőrségi osztályának vezetője lett. Ugyanakkor a király megbízta a magyar Szent Korona országaihoz tartozó Csendőrség felügyelői teendőinek ellátásával is. Török 1886-ban vezérőrnagy, 1891-ben pedig altábornagy lett. Mint a Csendőrség első felügyelője, 1897-ben ment nyugdíjba. Érdemeinek elismeréséül a királytól 1885-ben magyar nemességet, nyugdíjbamenetele alkalmából pedig címzetes tábornagi rangot kapott.²

2. *Jablánczy Sándor*

Jablánczy Sándor altábornagy 1897 augusztus 24-től 1904 április 15-ig volt a Csendőrség felügyelője. Katonaiskolát végzett és a honvédségtől került a Csendőrség élére. "Mint azt maga is hangsúlyozta, nem volt szakember és nem is vitte magával azt az egyszerűséget, amelyet csak az érezhet igazán, aki az intézménybe újszólván beleszületett s vele növekedett." Jablánczy minden újítástól mereven elzárkózott, így azt is megtiltotta, hogy a testület kutyákat alkalmazzon nyomozási célokra.³

3. *Panajott Sándor*

Próbaszolgálatát 1881 július 19-én kezdte meg az Erdélyi Csendőrség marosvásárhelyi szárnyánál. A csendőrtiszti szakvizsgát Szegeden, 1882-ben tette le. Felügyelővé 1904 április 16-án nevezték ki, mint ezredest, de a következő év május 1-én vezérőrnaggyá lépett elő. 1907-ben nemességet kapott "szamosfalvi" előnévvel. Szervező- és vezetőképeségével az alkotások embere volt. Őrs- és tiszti könyvtárakat létesített. Nagy súlyt helyezett a tisztikar és a legénység elméleti és gyakorlati kiképzésére. Életcélul tűzte ki a Csendőrség fejlesztését és európai színvonalra emelését. Felügyelősége alatt hét csendőr tárgyú szakkönyvet adtak ki. Javaslatára a csendőrök gyümölcsfákat ültettek az őrszlaktanya kertjében s ezzel tízezer gyümölcsfával gazdagították az országot. Tényleges szolgálata alatt — de nyugdíjba helyezése után is — több szakcikke jelent meg. Kötelességtudó, megalkuvást nem ismerő, igazságos előljáró volt, akire alárendeltjei tisztelettel és szeretettel tekintettek. 1908 május 24-én ment nyugdíjba.⁴

4. *Ziegler Károly*

Marosvásárhelyen született 1845-ben. Édesapja ugyanott városi tisztiorvos volt. A besztercei gimnáziumban megszerzett érettségije után Bécsben elvégezte a József Akadémia orvosi karának öt évfolyamát. 1866-ban — mint önkéntes — bevonult katonának. Orvosi képzettségére való tekintettel kórházi szolgálatra osztották be. 1869-ben a cs. és kir. 62. gyalogezredhez került, ahol négy év múlva hadnagy, 1878-ban pedig főhadnagy lett. 1883-ban próbaszolgálatra a Csendőrséghez került, ahol a szakvizsgát is letette. Mint csendőrtiszt, kiválóan megfelelt a különböző beosztásokban. Legfontosabb feladatának a testület fejlesztését tartotta. Kötelességteljesítésének pontosságával, igazságosságával mintaképül szolgált alárendeltjeinek. A Csendőrség felügyelőjévé 1908 május 24-én nevezték ki s vezérőrnagyi rendfokozatban 1911 március 15-ig állt a testület élén.⁵

5. *Altörjay Imre*

1850 november 19-én a Heves megyei Parád községben uradalmi intéző ötödik gyermekeként született. Ősrégi székely

családból származott, amely nemesi címét még Báthori István fejedelem idejében kapta. Érettségi vizsgája után az egri érseki akadémiára ment, ahol jogi tanulmányait kiváló eredménnyel fejezte be. Tanulási vágya egész életét végigkísérte. Sorozás után 1872-ben Debrecenben a tisztképző iskolát is jeles eredménnyel végezte el. Tényleges katonai szolgálata után — mint jogvégzett — polgári pályát választott. Gyöngyösön 1877-ben alszolgabíróvá választották. Szépen felfelé ívelő közigazgatási pályáját öt év után otthagya s a m. kir. Csendőrség kötelékébe lépett. Itt a próbaszolgálat után Kassán csendőrtiszti szakvizsgát tett. Kitűnő képességű egyén volt, pályafutása rohamosan emelkedett. 1903-ban megkapta az ezredesi rangot, majd 1911 március 7-én a Csendőrség felügyelője lett. Ezt a beosztását közel másfél évig töltötte be és mint címzetes altábornagy 1913-ban ment nyugállományba. Két évre rá meghalt. Nőtlen ember volt, életének nagy részét a Csendőrségnek szentelte.⁶

6. *Kosztka Pál*

A Sáros megyei Kisszeben községben született 1851-ben. Érettségi vizsgája után a budapesti tudományegyetem orvosi fakultását hallgatta. Tényleges katonai szolgálatra 1872-ben vonult be. Mint vadász főhadnagyot, 1881 július 1-én vették fel az Erdélyi Csendőrséghez próbaszolgálatra. A csendőrtiszti szakvizsga letétele után 1881 január elsejével a testületnél véglegesítették. Szolgált a szegedi, majd a budapesti csendőrpáncsnokságokon. Hét évig Pécsen volt szárnyparancsnok, 1894 februárjában a honvédelmi minisztérium csendőrségi osztályához került. Kosztka ezredes volt a belügyminisztériumban 1904-ben megszervezett csendőrségi osztály első vezetője. Innen kerületi parancsnoki beosztásba került, majd 1912 szeptember 26-án a Csendőrség felügyelője lett. Mint vezérőrnagy 1913 április 14-ig szolgált. Különböző beosztásaiban a testület tagjainak alaposabb kiképzését és népszerűsítését tartotta szem előtt. Többször járt külföldön az ott működő különböző csendőrségek tanulmányozása céljából.⁷

7. *Nagy Gábor*

Szabolcs vármegyében, Kótaj községben született 1853

március 24-én. Polgári pályára készült; érettségje után a sárospataki református főiskola jogi, majd teológiai karának hallgatója volt. A m. kir. Ludovika Akadémia tényleges tisztképző tanfolyamát 1876 augusztus 20-án végezte el. Utána egy ideig a honvédségnél szolgált, majd 1882 augusztus 14-én csendőrségi próbaszolgálatra jelentkezett. A csendőrtiszti szakvizsga sikeres letétele után a testületnél véglegesítették. Volt szakasparancsnok Nagykikindán és szárnyparancsnok Nagyváradon. Szolgált a szegedi, székesfehérvári és budapesti csendőrkerületi parancsnokságokon. Ő állította fel 1907 áprilisában a debreceni csendőrkerületet, amelynek első parancsnoka lett. 1912-ben vezérőrnagy, 1913 április 18-án pedig a Csendőrség felügyelője lett. Altábornaggyá 1915 augusztus 21-én lépett elő. Szolgálatából saját kérelmére 1917 október 3-án mentették fel.⁸

8. Fery Oszkár

Gömör vármegye Rimaszércs községében született 1860 január 10-én. Édesapja gazdasági intéző volt. Az iglói gimnáziumban szerzett érettségje után eleget tett kötelező katonai szolgálatának és tartalékos hadnagy lett. Két évig a budapesti tudományegyetemen joghallgató volt, majd 1884 április 23-án bevonult a Csendőrséghez próbaszolgálatra. A csendőrtiszti szakvizsga letétele után a testületnél mint hadapród-tiszthelyettest véglegesítették. Mint szakasparancsnok, Szombathelyen, mint szárnyparancsnok, Zilahon szolgált. Volt a honvédelmi minisztérium csendőrségi osztályán "fogalmazótiszt", szolgált a budapesti, kassai és székesfehérvári kerületeknél. Vezette a belügyminisztérium csendőrségi osztályát s aztán a kolozsvári csendőrkerület parancsnoka lett. Innen 1917 október 3-án vezérőrnagyi rendfokozatban a Csendőrség felügyelőjévé nevezték ki, hol a következő évben altábornagy lett. 1919-ben a "Lenin-fiúk" Mozdony-útcai laktanyájukban meggyilkolták. Emlékére az épületre márványtáblát tettek, az utcát pedig Fery Oszkár utcának nevezték el róla.⁹

9. Gencsy Arnold

A tanácsköztársaság megalakulása után a szolgálaton kívüli

Fery Oszkár helyére a Károlyi-kormány 1918 november elején Gencsy Arnold alezredest nevezte ki felügyelőnek. Gencsy előzőleg a belügyminisztérium csendőrségi osztályán dolgozott. Ottani altiszt beosztottjai ajánlották erre a tisztségre. Működése idején a csendőr altisztekből "tiszviselők" lettek és új rendfokozati jelzést kaptak. Gencsy 1919 március 26-ig maradt meg hivatalában. Ekkor a felügyelőség megszűnt, hatásköre a vörösőrség parancsnokára szállt át. Gencsy a proletárdiktatúra bukása után azonnal nyugdíjazták.¹⁰

10. Bariss Árpád

Mint vezérőrnagy, a szegedi ellenkormány megszervezése után, 1919 augusztus 10-én lett a Csendőrség felügyelője. Nem volt szakember, így a Csendőrség újjászervezése nagy feladat volt számára. Ezért a legrövidebb ideig — csupán tíz napig — maradt ebben a beosztásban.¹¹

11. Csáky Zsigmond

Altábornagyi rangban 1919 augusztus 21-én a hadseregtől került a testület élére. Első intézkedései közé tartozott a tanácsköztársaság alatt az altiszti karnak adományozott "tiszviselői" rangoknak és jelzéseknek katonai rendfokozatokra való visszacserélése és a testület tekintélyének helyreállítása. Elrendelte a tisztek és legénység forradalom alatti viselkedésének kivizsgálását. A törvényekbe ütköző cselekedetekért a csendőröket hadbíróság vonta felelősségre, a politikai vonalra tévedt kisebb ügyekért az illetőket nyugdíjazták. Csáky altábornagy 1921 február 20-ig volt a Csendőrség felügyelője.¹²

12. Kontz Sándor

Kontz altábornagy szintén a honvédségtől került a Csendőrség élére. Csupán két évig — 1921 február 20-tól 1923 március 31-ig volt a testület felügyelője. Újat nem alkotott, de folytatta elődje munkáját a testület hírnevének helyreállításáért.

13. Száhlender Béla

Száhlender mint altábornagy került a Csendőrség élére. Szemléinél a katonai gyakorlatokra fektette a fősúlyt. A sportot

is szerette, azért szorgalmazta a testületnél a sportversenyeket. Szerinte a csendőrnek jó közelharcosnak kellett lennie, az pedig csak jó sportoló egyén lehetett. Kevés beszédű, nagyon szűkszavú ember volt. 1923 április 1-től 1928 június 16-ig volt a Csendőrség felügyelője.¹³

14. Schill Ferenc

Schill hosszú csendőrségi szolgálat után 1928 június 28-án mint vezérőrnagy került a testület élére. A két világháború között ő volt az egyetlen csendőrtiszt, akit kineveztek felügyelővé. Ezt az intézkedést a testület minden tagja örömmel fogadta. Felügyelősege idején kísérletképpen három ideiglenes közlekedési őrsöt szerveztek és megkezdték a központban és a kerületeknél elhelyezett nyomozó alakulatok felállítását. Schillt 1931 október 5-én nyugdíjazták. Nemsokára belekeveredett a Vannay László g. főhadnagy által kezdeményezett kormányellenes összeesküvésbe. A csaknem ötven tagú társaság a budapesti Ferenc József laktanyában szervezkedett, vezetője Raics nyugalmazott altábornagy lett.

A szervezkedés célja Károlyi Gyula kormányának lemondatása, a városparancsnokság, rádió-, posta- és telefonközpont megszállása, valamint jobboldali kormány alakítása volt.¹⁴ A rendőrség 1931 november 28-án fedezte fel az összeesküvést. Résztvevői közül harminckét egyént Budapesten letartóztattak. Köztük volt a Csendőrség volt felügyelője, *Schill Ferenc* tábornok is. A vidékre is kiterjedt összeesküvés nyomozását Baky László csendőr százados vezetésével a Csendőrség járőrei végezték. A letartóztatottakat a Margit-körúti katonai fogházba zárták. "Schill Ferenc tábornok, volt csendőrségi felügyelő, a 13-ra virradó éjjel fél egy óra körül a Margit-körúti fogházban, ahol vizsgálati fogoly volt, a fogházi illemhelyen a vízvezetéki csőre törülközővel felakasztotta magát és meghalt."¹⁵ Az összeesküvés vezetőinek hadbírószági tárgyalására 1932 március 8-án került sor. Néhány egyént lefokozásra és rövidebb államfogház-büntetésre ítélték.

15. Vitéz Szinay Béla

Szinay altábornagy 1931 október 5-től 1936 augusztus 1-ig

volt a Csendőrség felügyelője. A honvéd tisztképző Ludovika Akadémia parancsnoki helyéről került a Csendőrség élére. A testületnél is a nevelésre és oktatásra fektette a fősúlyt. Ő vezette be a szemléltető oktatást. Megkövetelte, hogy a csendőrök a honvédségi határszolgálatban is otthonosak legyenek. Az ő javaslatára nyilvánította 1931-ben Magyarország kormányzója február 14-ét "csendőrnapi"-pá, amit a csendőrök azóta mindig megünnepeltek.¹⁶

16. Folkusházy Lajos

Folkusházy altábornagy a várpalotai honvéd gyalogsági kiképzőtábor parancsnoki beosztásából került a Csendőrség élére. 1936 augusztus 1-től 1938 május 1-ig volt felügyelő. A testület korszerűsítését tartotta legfontosabb feladatának. Szerinte Magyarországon gyorsan mozgó, utakhoz nem kötött közbiztonsági szervre volt szükség. Rendeletére a lovas járőrök portyázásuk alatt a lépést ügetéssel és vágtaival is váltogathatták. Ő vezette be a közbiztonsági szolgálatba a kerékpárok használatát is. Tervbevette a testület közjogi állásának tisztázását és a honvédelmi miniszter befolyásának megszüntetését. Elgondolásának legkomolyabb támogatója *Kozma Miklós* belügyminiszter volt.

Az emigrációban Folkusházy altábornagy 1950-ben önként a csendőr közösség élére állt. Időt és fáradságot nem kímélt, saját kis jövedelméből levelezett a Nyugaton szétszórt csendőrökkel, hogy bennük az összetartozás érzését fenntartsa. Több mint tízeves munkásságának érdemeit *Berlányi Zsigmond* alezredes nyílt levélben méltatta. E szerint az MKCSBK Folkusházy altábornagy nélkül már a kezdeti időpontban felbomlott volna.

Folkusházy altábornagy 1972 január 29-én kilencvenéves korában halt meg Salzburgban, Ausztriában. Temetésén ott élő bajtársain kívül az osztrák csendőrség küldöttsége is megjelent, a honvédelmi miniszter pedig levélben fejezte ki a család tagjainak együttérzését. Folkusházyt egyenruhájában temették el, kitüntetései helyett csupán az MKCSBK jelvényét viselte szíve felett.¹⁷

17. *Vitéz Falta László*

Falta altábornagy a katonai kiképzés fontosságát hangsúlyozta, ezért gyakran tartott a terepen alkalmazó megbeszéléseket. Szerinte a "harcászati szabályok" ismerete a Csendőrségnél elengedhetetlen volt. Rövid ideig, 1938 február 1-től 1939 augusztus 1-ig maradt a testület felügyelője.

18. *Vitéz Nemerey Márton*

Nemerey altábornagy — mint ízig-vérig katona — túlzottan sok katonai tudást követelt az őrsparancsnokoktól. Indokolatlan hangoskodása miatt sokan rettegtek tőle. Szemléi alkalmával számos őrsparancsnokot nyugdíjaztatott. A katonai magatartás volt a vesszőparipája. A közbiztonsági szolgálattal nem sokat törődött.¹⁸ 1939 augusztus 1-től 1942 szeptember 16-ig volt a Csendőrség felügyelője. Ez alatt az idő alatt állította fel a belügyminisztérium csendőrségi osztálya a vasúti és vízi őrsöket.

19. *Vitéz Faraghó Gábor*

Faraghó altábornagy a háború alatt került a Csendőrség élére. Előzőleg katonai attasé volt Moszkvában. Jól beszélt oroszul. Kétéves működése alatt semmi újítást sem vezetett be a testületnél. Felügyelőisége idején a kormányzó megbízásából 1944 szeptember 20-án titokban Moszkvába repült a fegyverszüneti tárgyalások megkötésére. Távollétében a felügyelői teendőket október 15-ig helyettese, *vitéz Szabadhegyi Ferenc* vezérőrnagy látta el. Faraghó 1942 november 16-tól 1944 október 15-ig volt csendőrfelügyelő. 1944 novemberében csatlakozott a Debrecenben felállított "Ideiglenes Nemzeti Kormány"-hoz, amelynek keretében közellátási miniszter volt. Ezen ténykedése közben adták ki a Csendőrség feloszlására vonatkozó kormányrendeletet.

20. *Vitéz Temesvári Endre*

Temesvári Endre vezérőrnagy — a Csendőrség utolsó felügyelője — 1891 január 19-én született. A nagyváradi honvéd hadapródiskola elvégzése után a marosvásárhelyi 22. honvéd gyalogezredhez került, ahol előbb főhadnagy, majd százados lett. Az első világháború idején harminc hónapot töltött az első

vonalban. Temesvári 1921-ben jelentkezett a Csendőrséghez, amelynek keretében előbb a Dunántúlon szolgált. 1934-ben a felügyelőiséghez osztották be, mint kiképzési előadót. Később kiképzési szemlélő lett. 1943-ban előléptették vezérőrnaggyá, majd a következő év október 16-án kinevezték a testület felügyelőjévé. 1945 tavaszán törzsével kitelepült Ausztriába, Pfarrkirchenbe.

A magyarországi kormányzat Temesvárit — mint háborús bűnöst — kikérte az amerikai megszállóktól. Fia Ausztria francia övezetébe való átjutását előkészítette, mert onnan kiadatás nem volt. Ezt ő azzal utasította el, hogy "a testület felelősségrevonása esetén neki otthon van a helye." 1945 szeptember 26-án megbilincselten vitték Budapestre, az Államvédelmi Osztály (ÁVO) székházába. A népbíróság "pusztán felügyelő voltáért" tízévi börtönre ítélte, amit Vácon le is töltött. Szabadulása után előbb útépítésnél, majd mint éjjeliőr dolgozott. A franciák közbenjárására Temesvárit 1958-ban, mint rokkantat, kiengedték a franciaországi Strassburgban élő családjához, ahol 1964 júliusában halt meg.¹⁹

2. A TESTÜLET OSZLOPAI

A Csendőrség alappillérei — amelyeken az egész közbiztonsági szolgálat súlya, felelőssége és eredményessége feküdt — az őrs- és szárnyparancsnokok voltak. Ők voltak azok, akiknek tudásától, felkészültségétől és lelkiismeretes szolgálatteljesítésétől függött a magyarországi tanyák, falvak és kisvárosok biztonsága. Mindenre kiterjedő munkájukat elsősorban a járőrvezetők és szakaszparancsnokok támogatták.

Járőrvezetők

A járőrvezetők — mellükön a díszes, koronás jelvényvel — járőrtársukkal nappal és éjjel, melegben vagy hóesésben állandóan portyázták őrskörletük lakott és lakatlan területét. Szolgálatuk alatt megjelentek az eldugott tanyákon és végigjárták az elhagyott ösvényeket is. A járőrvezetők tökéletesen ismerték a Csendőrségi Szolgálati Utasítás rendelkezéseit és a büntető törvényeket. Míg a bíróságnak a könyvtárakon kívül

napok és hetek álltak rendelkezésére egy-egy ítélethozatalhoz, addig a könyvek, telefon- és rádió-összeköttetés hiányában a magára hagyott járőrvezetőnek sokszor pillanatok alatt kellett döntenie az elhagyott tanyán vagy erdőben a letartóztatás vagy szabadonbocsátás, a kézfogás vagy fegyverhasználat között. Hibás helyzetmegítéléséért vagy a törvények és rendelkezések helytelen magyarázatáért hadbíróság vonta felelősségre.

Szolgálatuk közben a járőrvezetők az események ezernyi változatával találkoztak, amikor embertársaik a segítségükre szorultak. Ott voltak a tüzeseteknél, a vízáradásoknál és egyéb szerencsétlenségeknél. A törvényes kötelességeken felül mindenütt segítettek, ahol szükség volt rá. A testület keretén belül évente kiadott dícséretnek százai bizonyították a járőrvezetők emberbarátságát. Ezeken felül szabadidejükben — közös gazdálkodásuk keretében — konyhakertet műveltek, disznókat, baromfit neveltek és gyümölcsfákat ültettek. Vasárnaponként templomba jártak, labdarúgó-csapatokat szerveztek, nevelték az ifjúságot, kugliztak a falu vezetőségével és éltek a lakosság szokásos, egyszerű életét.

Őrsparancsnokok

Az őrsparancsnok alárendeltjeinek követendő példaképe és megértő felettese volt. Mint jó nyomozó, irányította az őrskörletében előfordult bűnügyek nyomozását, sőt azokban tevékenyen is részt vett. Irodája egész nap nyitva állt a lakosság előtt még akkor is, ha nem bűnesetről volt szó. Így lett az őrsparancsnok sok helyen család- és népgondozó, valamint jogi tanácsadó is. A lakosság bizalommal fordult hozzá még magánügyben is, mert ez sok bizalmas ügyet elintézett a panaszosok megelégedésére minden iktatás és nyilvánosság nélkül.

Az őrsparancsnokot talán az amerikai modern rendőrség megalapítójának — *Vollmer August*nak — szavaival lehetne a legjobban jellemezni. Ennek megfelelően a jó őrsparancsnok bölcs, mint Salamon, bátor, mint Dávid, erős, mint Sámson, türelmes, mint Jób, jó vezető, mint Mózes, könyörületes, mint a jó szamaritánus, hadvezér, mint Nagy Sándor, hívő, mint Dániel, diplomata, mint Lincoln, megértő, mint Jézus, és

mindezekén kívül komoly szaktudása van a természeti, biológiai és társadalomtudományok terén is.²⁰

Szakaszparancsnokok

Az alhadnagyi rendfokozatban lévő szakaszparancsnokok a testület hosszú szolgálattal, bőséges elméleti és gyakorlati tudással, valamint széleskörű tapasztalattal rendelkező tagjai voltak. Kötelességtudásuk következtében fizikai teljesítményük elérte, sőt néha meg is haladta a fiatalabbakét. Szükség esetén éjjelt nappallá téve segítettek vagy távollétében helyettesítették szárnyparancsnokukat. Őrseiket ellenőrizve alárendeltjeiknek gondos, oktató és jó tanáccsal szolgáló előjárói voltak. A községi jegyzők és járási főszolgabírák is gyakran kikérték tanácsukat, a bíróság tagjai pedig számos esetben elismeréssel emlegették szaktudásukat és munkásságukat. A tiszthelyettesi karon belül a szakaszparancsnokok közelítették meg legjobban Vollmer amerikai rendőrfőnök (Berkeley, Kalifornia) fentebb említett követelményeit.

Szárnyparancsnokok

A szárnyparancsnokok legfontosabb feladata a közbiztonsági szolgálat irányítása, ellenőrzése, valamint az őrsök rendjének és fegyelmének fenntartása volt. Ő volt az egyetlen tisztii parancsnok, aki ismerte alárendeltjeinek szolgálati és magánviszonyait, személyes kapcsolata révén pedig érvényesíteni tudta felettük befolyását. Rendfokozata rendszerint százados, ritkábban főhadnagy volt, akinek példaadó egyénisége, csendőrségi tudása, a törvényekben való jártassága, tapasztalata, helyes ítélőképessége és emberismerete alkalmassá tette a szárnya területén szétszórott őrsök helyes és egységes vezetésére. Bár személyes kapcsolatai révén jó viszonyt tartott a polgári hatóságokkal, mégis vigyázott arra, hogy őrseit a felhívási joggal rendelkezők törvénytelen feladatokra fel ne használhassák, amihez a szabályzatokban rögzített tiltakozási joga is megvolt.

A legtöbb szárnyparancsnok előzőleg oktatótiszként is működött valamelyik csendőriskolán, ahol gyakorlatot szerzett beosztottjai továbbképzésének irányítására. Ezt a képességét az egyetemi vagy katonaiskolai előképzettsége csak növelte, így az általa megtartott oktatások mintaként szolgáltak őrsparancs-

nokainak. A szárnyparancsnok munkaidejének jó részét állomáshelyétől távol, az őrsökön töltötte, ahol szemléket tartott és kivizsgálásokat végzett. Az útviszonyokhoz igazodva vonaton, lovas szekéren, kerékpáron vagy lóháton járta őrszeit, ahol az előírt ideig vagy az esetleges kivizsgálás befejeztéig együtt élt alárendeltjeivel, megosztotta velük szállásukat, étkezésüket és esetleges szórakozásukat.

A tiszti parancsnokok közül közvetlenül a szárnyparancsnok tett legtöbbet a vidék nyugalmaért, akit — fentebb említett alárendeltjeivel együtt — részrehajlás nélkül lehetett a magyar közbiztonság alappilléreinek tekinteni.

3. VÉLEMÉNYEK A CSENDŐRSÉGRŐL

Hazai Samu ny. honvédelmi miniszter:

Odaadó munka, vasfegyelem, példás kötelességteljesítés a m. kir. Csendőrséget oly kitűnő szervvé fejlesztette, mely méltán érdemelte ki országszerte a legteljesebb elismerést.²¹

Tisza István ny. miniszterelnök és belügyminiszter:

Európai niveaux-val (nívóval) bíró, kiváló intézmény, magja a hadseregnek és mintaképe az önfeláldozó kötelességteljesítésnek, bátorságnak, lelkiismeretességnek és szigorú erkölcsi felfogásnak.²²

Wekerle Sándor ny. miniszterelnök és belügyminiszter:

A közbiztonság és közrend megszilárdítása tulajdonképp a Csendőrség felállításával kezdődik. Ez a kizárólag hivatásának élő, minden anyagi és politikai érdeken felülálló testület nemcsak nélkülözhetetlen tagozata volt adminisztrációnknak, hanem védője tisztaságának, pajzsa az állami és közhatósági tekintély megóvásának. Súlyos viszonyok, a hadihelyzet által felidézett nehézségek, forradalmi jelenségek között sem ingott meg megbízhatósága, megóvta hivatásának tisztaságát, számos jelét adta határozottságának, önfeláldozó elszántságának.²³

Stomm Marcel tábornok:

Szabadkán és környékén a csetnik-ellenállás leküzdésében és

a csetnik-fészkek kiemelésében a dd. csapatainak nagy segítségére volt az erre a feladatra május hó 16-tól alám rendelt vitéz Halmy cs. ezds. csoportja a Nagybecskerek-i és Pancsova-i cső. osztályokkal és a nyomozó csoporttal. Különösen Szabadka város és környéke többszöri átfésülése alkalmából a feladat súlyát a két cső. oszt. viselte.

Magyar csendőrök! Munkátokat becsülettel és példásan végeztétek! Elnémítottátok a veszedelmes fészkeket és biztosítottátok az elfoglalt területen a lakosság nyugalmaát és békéjét. Ezért a magam részéről a Legfelsőbb Szolgálat nevében... valamennyi alám rendelve volt magyar csendőrnek, tisztnek, altisztnek, tisztnek egyaránt dícséretemet és elismerésemet fejezem ki. Ennél sokkal nagyobb azonban az az elismerés, amelyet a magyar csendőr becsületes, kötelességteljesítő munkájával, bajtársi együttműködéssel a vele együtt dolgozó csapatnál és bátor, férfias fellépésével és nem utolsó sorban melegen érző szívével a Bácska nemzetiségi lakosságánál a maga részére kivívott. Kívánom, hogy a magyar csendőrt becsületes munkájában továbbra is minél több megbecsülés kísérje! Legyetek büszkéek és hozzatok újabb elismerést a magyar csendőr nevére, mindig az igazságot kereső, a becsületet és rendet keményen védő életére!²⁴

Veér Imre, a Köztársasági Párt elnöke

A magyar csendőrök a Rend Rendjének szerzetesei voltak. Kemény fegyelemben éltek, vallásosan és puritánul. Breviáriumuk a Szolgálati Utasítás volt, melynek számtalan cikkelyét betéve tudták.

Volt valami bennük ama római katonából, akiről az ifjabb Plinius ír. Égzengésben, parázsesőben vigyázzállásba helyezkedett Pompei, a tűzhalálra ítélt város kapujában, a Monte Vesuvio kitörésekor az őrtálló római katona. Távozásra parancsot nem kapott, őrváltásra hiába várt. Az égő láva örök vigyázzállásba merevítette. Saját húsának izzó anyagából öntötte ki a kötelességtudás szobrát. Ilyen anyagból volt gyúrva a magyar csendőr is.

Törvénytisztelete legendás volt. S ez volt a magyar csendőr végzete. Mert rossz kormányok nem egyszer az élő fát vágatták

velük, a népet, amelyből vétettek. A balta is a tölgyből vétetett, melyet akaratlanul súlyt. A magyar Csendőrség nem volt alábbvaló a híres kanadai királyi lovascsendőrségnél. Minden bűnesetet felderített. Kalpaguk a száz színben játszó kakastollal a jogrend szimbóluma lett.

Házmesterem nyugalmazott csendőr őrmester volt. Egy éjszaka eltűnt; soha nem láttam többé. Felesége jajveszékelve közölte, hogy az internálótáborból sok száz csendőrtársával a tatabányai szénbányába vitték kényszermunkára. Éjszaka aztán dinamittal felrobbantották a tárnát s az odaszűfolt csendőrtársadalmat levegőbe röpítették. Az Úristen trónja körül most kakastollas csendőr angyalok állnak vigyázállásban.²⁵

Dr. vitéz Újlaky László csendőr ezredes

Mivel abban a "szerencsében" részesültem, hogy az új demokrácia vendégszeretetét "élvezhettem" a csepeli internáló táborban, megemlékezem a magyarországi szociáldemokrácia büszke fellegváráról, a "Vörös Csepel"-ről, annak munkásairól, mégpedig hálás szívvel és elismeréssel. Legnagyobb része becsületes, hazafias érzelmű magyar volt. A sarló-kalapácsos propaganda ugyan mást mondott, sajátjának könyvelte el az egészet. De az egyszerű munkáskabát alatt becsületes magyar szív dobogott.

Csepel munkássága őszinte együttérzéssel, rokonszenvvel viseltetett a naponta a gyár területére bekísért internáltak iránt, akikkel tilos volt a beszélgetés, de ezt, amikor csak lehetett — bár szigorú megtorlás járt érte — áthágták. A csepeli munkásság abban a szűkös, jegyrendszeres korszakban megosztotta velünk falatnyi kenyerét, amikor arra feltűnés nélkül lehetőség nyílt. Titokban, dugva felkínálta és átnyújtotta kenyerének és ebédre hozott kicsi szalonnájának egy darabját a közelében dolgozó internált csendőrnek.

A magyar gyári munkás ezzel a napi kis adományával kifejezésre juttatta azt, hogy nem tekinti a csendőrt bűnösnek. Hiába bömbölte a rádió, hiába szavaltak és denúciálták a csendőrséget, hogy "háborús bűnös", hogy a "nép ellensége". A magyar munkás barátjának tekintette, mert ráeszmélt, hogy a csendőr inkább védője volt a munkásérdeknek, pártfogójuk

volt s ezt a megaláztatás, internálás idején, ha csak egy falat kenyérral is, de jelképesen kifejezésre juttatta. Valójában ez volt a híres "Vörös Csepel".²⁶

H. alhadnagy:

A falvak népének a csendőrök iránti szeretete, ragaszkodása, megbecsülése tüntető módon nem nyilvánulhatott meg, mert az veszélyt jelentett volna az együttérzőkre. De titokban számtalan jelét adták szeretetüknek és ha találkoztak velük, ...mindig kifejezésre juttatták azt az óhajukat, hogy csak még egyszer láthatnának kakastollasokat... Százával ajánlották fel szolgálatukat arra az időre, amikor majd "megszólal a kakas".²⁷

F.P.O. törzsőrmester:

1945-47-ben, de később is, minél jobban erősödött a csendőrök üldözése, a lakosság annál jobban kimutatta szeretetét, együttérzését. Mindenütt szívesen felvették munkára a csendőröket, — míg lehetett, irodaira is, — mert minden poszton kiválóan megfeleltek és ami fő, megbízhatók voltak. A kommunista rendőr őrsparancsnok számos helyen és esetben kérte a volt csendőrök segítségét és vette igénybe szaktudásukat egy-egy bűneset nyomozásánál.²⁸

"Perdóczy" nemzetőr-parancsnok:

A Nemzetőrség megalakulása napján a körzetemben lakó összes volt csendőr jelentkezett szolgálatra. Ez tette lehetővé, hogy minden járőr parancsnoka csendőr volt. A lakosság boldog megnyugvással vette tudomásul, hogy ismét csendőrök tartják fenn a rendet és ez ellen soha, senki sem tiltakozott.²⁹

N.N. "B"-községi lakos

A Budapesten kitört szabadságharc hírére "B" községben G. törzsőrmester előveszi évek óta féltve rejtgetett csendőr egyenruháját, beöltözik, s úgy megy végig a falun az éljenző lakosság kíséretében a község házára, ahol felajánlja szolgálatait. Az akkor alakult községi tanács őt kéri fel bírónak, amely tisztséget közmegelégedésre lát el a szabad napok alatt. Utána menekülnie kellett. A harcok után a magyarországi lapok, sőt a rádió is foglalkozott az esettel.³⁰

Szabolcs Béla clevelandi lakos:

Már javában állt Akronban (270.000 lakosú város az Amerikai Egyesült Államok Ohio államában) a vásár, amikor a helyszínre érkeztünk. Kíváncsisággal léptünk be a fákkal tarkított nagykiterjedésű vásártérre.

A bejárat közelében hatalmas épület állott. Földszintje egy óriás méretű kocsmának volt berendezve, ahol a barnára festett kecskelábú asztalok mellett ültek a vendégek. Jókora tömeg vette körül a lacipecsenye-sütőket is. Távolabb óriási sátor állott. Itt árulták a vásárfiát: a gyerekjátékokat, a magyar babákat és a mézeskalácsot.

Tájékozódásunk közben jó barátokra akadtunk. Egy üres asztal körül helyezkedtünk el. Innen csaknem az egész vásárteret szemmel tarthattuk.

— Odanézzetek! Látjátok? — kérdeztem meglepetten s mint aki nem hisz szemének, máris felugrottam helyemről, hogy barátaimat faképnél hagyva, közelebből is meggyőződjem a látottakról.

— Istenem! Igaz lehet ez? Igaz lehet, hogy a mérhetetlen meggyalázás és rágalmozás dacára itt Amerikában, a harminc-negyven éve kivándorolt magyarság lelkében még mindig megtaláljam a csendőrség iránti szeretetet? — töprengtem magamban, miközben a tömegben a "vásári ügyeletet teljesítő" két egyenruhás és felszerelt kakastollas magyar csendőrhöz furakodtam.

Furcsa érzés vett rajtam erőt. Sírni vagy nevetni, zokogni vagy ujjongani szerettem volna. Magamhoz akartam ölelni azt a két kopott-egyenruhás csendőrt, a vásári rendezőséget és az egész régi amerikai magyarságot s könnyek között elpanaszolni nekik a magyar csendőrség szomorú kálváriáját. De hang nem jött ajkamra s fejemet lehajtva szemeimbe előlopakodott a lelki vihar fokmérője, a könnycsepp, miközben erőtlenségem önkéntelenül is megsímogatta a mellettem álló csendőr vásári porral belepott egyenruhás karját.³¹

Vitéz József főherceg, tábornagy

Mikor 12 éves koromban az első kakastollasok megjelentek, kis öcsémmel azt határoztuk el, hogy mi is kakastollasok leszünk.

Múltak az évek, én is katona lettem és mint ilyen, mind jobban volt alkalmam őket szolgálatukban látni, megfigyelni. Számos esetben hóvihárban, csontfagyasztó hidegben, mikor lehetőleg senki sem járt kint, láttam őket kihalt úton, erdőrengetegben dideregve, jeges ruhájukban majd megfagyva, mégis büszkén, emelt fővel, hűségesen teljesíteni nehéz szolgálatukat. Nyári felhős szakadásokban az áramló vízben láttam őket menteni azokat, akiket mások már elveszetteknek tartottak. Mindig ott voltak, ahova sötét órák nehéz helyzete hívta őket. Hivatásuk hősei voltak! Így tanultam meg őket őszintén tisztelni.

A világháborúban megdicsőült, szeretett bajtársaim között számtalan csendőr is feláldozta életét hazánkért. Igen soknak sajátkezűleg tűzhettem hűséges, derék mellére a vitézségi érmeiket — a bronztól az aranyig — megannyi ragyogó hőstettéért. Szeretettel gondolok a még élőkre és áldom az elesettek nevét és emlékét!³²

*Vitéz Nagybányai Horthy Miklós,
Magyarország volt kormányzója:*

A Csendőrség volt — meggyőződésem szerint — Magyarország legjobb intézménye. Minthogy minden magyar paraszt tetőtől talpig úri gondolkodású és a legénység parasztfiúkból rekrutálódott, annak dacára, hogy az őrsvezető a faluban korlátlan (?) hatalommal rendelkezett, tudtommal soha sem fordult elő, hogy hatalmával visszaélt volna. Ha visszatérhetünk hazánkba, a Csendőrség megszervezése lesz a legsürgősebb és a régiókat korhatár nélkül vesszük vissza.³³

Brozio olasz főtiszt:

Az 1970. NATO konferencián az olasz főtiszt, Brozio az európai jövő tárgyalása során a következő kijelentést tette: "Magyarország felszabadulása esetén a m. kir. Csendőrséget ismét fel kell állítani".³⁴

4. A KÖZBIZTONSÁG VÉRTANÚI

A Csendőrség története a küzdelmek sorozatából állt. Alighogy 1882 januárjában elindultak az első járőrök

szolgálatba, máris szembe találták magukat a Bach-korszak betyárjainak közönséges utonállókká és gyilkosokká vált utódaival. Az önfeláldozásig terjedő kötelességteljesítés folytán az aránylag kis létszámú testület pár év alatt megszabadította az állandó rettegésben élő vidéki lakosságot a fegyveres banditáktól. Ez azonban nem ment véráldozat nélkül. Hol itt, hol ott temettek az országban egy-két szolgálatban elesett csendőrt. Ezek voltak a testület első hősi halottai.

Az 1900-as évek elején fellángolt munkásmozgalmaknak és a kormány által az ellenzéki pártokra gyakorolt nyomásnak szintén volt néhány csendőráldozata.

Az I. világháború alatt sok csendőr küzdött az első vonalakban. A testület tagjai látták el a tábori rendészeti szolgálatot is. A hősi temetőkben lévő csendőrsírok bizonyították, hogy a csendőrök akkor is kivették részüket az ország küzdelméből.

Az 1919-es proletárdiktatúra alatt a Lenin-fiúk elsősorban a csendőrök közül szedték áldozataikat. A mártírhalálra ítélték nagy részét nyilvánosan végezték ki.

A két háború között a testület leginkább az orvvadászokkal folytatott küzdelemben veszítette el néhány bajtársát.

A Csendőrségre a II. világháború mérte a legsúlyosabb csapást. A Szovjetunióban teljesített kis létszámú tábori rendészeti szolgálat során a testület nem szenvedett nagymérvű veszteséget. A magyarországi harcok alatt azonban a csendőr részt vett a partizánelhárításban, harcolt az Északkeleti- és Délkeleti-Kárpátokban, őrsparancsnoki iskolája elvérzett Nagyváradnál, védte a Tisza vonalát, óriási méretű veszteséget szenvedett Budapest védelmének és megmaradt utolsó erejével még a dunántúli harcokban is jelentős szerepet játszott. Így a héthónapos küzdelem alatt az ország tele lett hősi halált halt csendőrök névtelen sírjaival. Ehhez járult még a szovjet hadifogság, ahol szintén sok csendőr veszítette életét! A megmaradt töredék Magyarországon internálótáborokba vagy a politikai rendőrség (ÁVO) börtönébe került, ahol közülük sokan a kegyetlen bánásmód következtében a "népbíróságok" ítélete folytán mártírhalált haltak.

A Csendőrség felügyelőjének 1945 március 15-i létszám-

összeállítására szerint és a háború utáni csendőrüldözés következtében a testület eredeti létszámának több mint kétharmada pusztult el. Ilyen nagyarányú veszteség még egyetlen testületet vagy szervezetet se ért Magyarországon.

Emlékeztesse ez a pár sor a nemzethű magyarságot a hatvannégy éves küzdelem során hősi vagy mártírhalált halt csendőreirel

LÁBJEGYZETEK

1 Simontsits Attila és vitéz Kövendy Károly (összeállítók és kiadók), *Harcunk...1920-1945*, Oakville, Ontario, Kanada: Sovereign Press, 1974, 176-178. oldal.

2 Preszly Lóránd, *A Csendőrség úttörői*, Budapest: A Budapesti Hírlap Nyomdája, 1926, 31-34. oldal.

3 Panajott Sándor, "Bevezetés", *A Csendőrség úttörői, id. m.*, 14. oldal.

4 Preszly, *id. m.*, 80-84. oldal.

5 *Ugyanaz*, 165-167.

6 *Ugyanaz*, 121-123. oldal.

7 *Ugyanaz*, 87-89. oldal.

8 *Ugyanaz*, 128-130. oldal.

9 *Ugyanaz*, 199-202. oldal.

10 Marssó Lőrinc csendőr ezredes elbeszélése alapján.

11 Simontsits és Kövendy *ugyanott*

12 Marssó Lőrinc csendőr ezredes levele alapján.

13 *Ugyanaz*

14 Karsai Elek, *A budai Sándor-palotában történt*, Budapest: Táncsics kiadó, 1963, 224 oldal.

15 Pintér István, *Így lett végre rend*, Budapest: Táncsics könyvkiadó, 1974, 152 oldal.

16 Vattay Ferenc csendőr ezredes levele alapján.

17 Ismeretlen, "Folkusfalvi Folkusházy Lajos altábornagy" *Bajtársi Levél*, XXV. évfolyam, 1. szám 35-36. oldal.

18 Marssó Lőrinc csendőr ezredes levele alapján.

19 Ismeretlen, "Vitéz Temesvári Endre", *Egyesületi Értesítő*, 11. szám, 9-10. oldal.

20 August Vollmer, *The Police and Modern Society*, Berkeley, California: University of California Press, 1936, 222. oldal.

21 Preszly Lóránd, *A m. kir. Csendőrség története*, Budapest: Honvédelmi Sajtóvállalat, 1920, 110. oldal.

- 22 Ugyanott.
- 23 Ugyanott.
- 24 Stomm tábornok, "Csendőrök dicsérete", Törzsszállás, 1941 május 21, 260/14, dd. hdm. I. a. 41. 19. szám.
- 25 Veér Imre, *Ma Magyarország, holnap a Szabad Világ*, Minneapolis, Minnesota, USA: Pannónia Könyvkiadó Vállalat, 1957, 65-68. oldal.
- 26 Újlaky László, "A galántai zászlóalj és a Vörös Csepel", *Egyesületi Értesítő*, 42-44. szám, 23-26. oldal.
- 27 H. alhadnagy, "Adatok a magyar nép szeretetének, bizalmának — a Csendőrség és egyes csendőrök iránti — megnyilatkozásairól", *Egyesületi Értesítő*, 19. szám, 18-19. oldal.
- 28 F. P. O. törzsoficer ugyanott.
- 29 "Perdóczy" nemzetőr-parancsnok ugyanott.
- 30 N. N. "B"-községi lakos ugyanott.
- 31 Szabolcs Béla clevelandi lakos személyes élménye.
- 32 József főherceg, tábornagy 1950 február 11-én dr. Balló István csendőr őrnagyhoz írt leveléből.
- 33 Nagybányai Horthy Miklós volt kormányzó dr. Balló István csendőr őrnagyhoz írt leveléből.
- 34 Ismeretlen, "NATO-konferencia", *Virrasztó*, Long Island City, New York, USA, 1971. júniusi szám.

UTÓSZÓ

A szerző a magyar Csendőrség történetén kívül foglalkozott a Nyugat-Európában és Kanadában különböző nevek alatt (Gendarmerie, Carabinieri, Guardia Civil, Royal Canadian Mounted Police, stb.) működő csendőrségi szervekkel is. Ezek egy részét egyetemi kiküldetése során hivatalból meglátogatta és tanulmányozta, így alaposan megismerte azok szervezetét, kiképzését és működését. Tapasztalatait kiértékelve a következőkben vázolja a jövőben esetleg felállításra kerülő korszerű Csendőrség alárendeltségét és szervezetét. A részletek kidolgozása megfelelő ismeretekkel rendelkező szakemberekből összeállított bizottság feladata lenne.

1. A felállításra kerülő szerv neve: "A Magyar Nemzet Csendőrsége" lehetne. Ennek a politikától mentes és a honvédségtől független testületnek egyenruhája és rendfokozatai különböznenek minden más alakulatétól. (Ezt az elgondolást alátámasztja az Egyesült Államokban, Kanadában és több európai országban működő közbiztonsági testület példája.)

2. A Csendőrség tagjait az ország határain kívül és katonai közigazgatás alatt álló területen nem lehetne alkalmazni. (Ezt az őszirózsás forradalom és az újvidéki razzia indokolja.) A honvédség laktanyáiban, gyakorlóterein, hadművelési és katonai közigazgatás alatt álló területén a közbiztonságot és katonai rendészetet a saját állományából felállított és kiképzett rendőrségével biztosítaná. Ez "csendőr" elnevezést, jelvényt vagy egyenruhát nem használhatna. (Ez így volt az Osztrák-Magyar Monarchiában a kiegyezés után egy ideig és ma is így van az Egyesült Államokban, Angliában és még néhány európai országban.) A katonai büntetőtörvényekbe ütköző cselekmé-

nyekkel kapcsolatos nyomozás és eljárás, valamint a kémelhárítás a katonai rendőrség feladata lenne. A politikai természetű ügyek nyomozására a belügyminisztérium a Csendőrségtől független szervet állítana fel.

3. A Csendőrséget közbiztonsági szolgálaton kívülálló feladatokra csak az országgyűlés előzetes hozzájárulásával lehetne alkalmazni. Végszükség esetén az országgyűlés rendelkezésére az ellenség által elfoglalt magyar területekről hátravonult csendőrökből a testület főparancsnoka önálló ezredek szervezhetne s ezeket az ország megmaradt területének és lakosságának védelmére felhasználhatná. (Ezen elgondolás szükségességét a csendőröknek a II. világháború végén történt elpredálása, a politikai kérdésekben és a zsidóság összegyűjtésében ráerőszakolt feladatok indokolják.)

4. A Csendőrség főparancsnokát miniszteri rangra lehetne emelni, minek következtében az államfő és az országgyűlés együttes ellenőrzése alatt állna. (Domonkos László csendőr őrnagy "Közbiztonság" című tanulmánya szerint a közbiztonsági testület főparancsnokát egy Országgyűlési Közbiztonsági Bizottságnak kellene alárendelni. A Kanadai Királyi Csendőrség és az Amerikai FBI az igazságügyminiszter, míg az osztrák csendőrség a belügyminiszter alá tartozik. Az 1922. évi VII. törvénycikk a magyar Csendőrséget egyedül és kizárólagosan a belügyminiszternek rendelte alá, amit később megváltoztattak.)

5. A testület főparancsnokát és helyettesét — mint az Egyesült Államokban az FBI igazgatóját — az országgyűlés hozzájárulásával az államfő nevezné ki a magasabb rangú és legalább húsz évi csendőrségi gyakorlattal rendelkező tisztek közül. A főparancsnok és a kerületi parancsnokok felelősek lennének az ország közbiztonságáért és a testület tagjainak csupán törvényszerű alkalmazásáért.

6. A Csendőrség feladata csupán a törvényeknek, törvényes felhatalmazás alapján kibocsátott miniszteri, bírósági és közigazgatási "felhívásoknak" a törvény szellemével megegyező módon való végrehajtása lenne. Ha a főparancsnok és a kerületi parancsnokok a közvetlenül hozzájuk vagy alantos parancsnokságaikhoz érkezett kifogásolható felhívásokat közvetlen tárgyalásokkal nem tudnák helyesbíteni, döntés végett a minisztertanács vagy az országgyűlés elé terjeszthetnék. Minden

Csendőrséget érintő ügy tárgyalásánál a testület főparancsnoka vagy megbízottja a minisztertanácsokon és az országgyűlés ülésein jelen lenne, ahol véleményét előadná.

7. A testület tagjai katonai fegyelem alatt állának külön — a közbiztonsági szolgálathoz igazodó — büntetőtörvényekkel és csendőrbírósággal. A Csendőrség szervezete teljesen a bíróságokhoz és a polgári közigazgatáshoz igazodnék. Lenne járási, megyei és kerületi csendőr-parancsnokság.

8. A testület tagjait a hadköteles ifjabból önkéntes alapon toboroznák. A felvételhez — mint a múltban — nem kellene katonai szolgálat (SZUT 22. pont). A véglegesítettek — az eltávolítás esetét kivéve — minden katonai szolgálat alól mentesülnének. Ezek leszerelésük vagy nyugdíjazásuk után a Csendőrség tartalékállományába kerülnének, ahonnan ideiglenes szolgálatra visszarendelhetnék őket.

9. A csendőrtisztek kiképzése a három- vagy négyéves "Csendőr Akadémiá"-n történnék, amelynek oklevele a többi főiskoláéval egyenértékű lenne. (Ilyen főiskolája van ma többek között az osztrák és a kanadai csendőrségnek, valamint a francia és magyar rendőrségnek. Az Egyesült Államokban a tiszti előléptetéshez legtöbb helyen négyéves egyetemi végzettséget kívánnak.) A magyarországi Csendőr Akadémiára való felvétel feltételeit — az életkort, iskolai végzettséget, stb. — a Csendőrség főparancsnoka állapítaná meg. A törzstiszti előléptetéshez jogi doktorátus kellene. Az őrsparancsnoki iskolán az alsófokú vezetést oktatnák, míg a kerületi parancsnokságok székhelyén lévő csendőriskolán a hallgatók a közbiztonsági szolgálathoz szükséges katonai, járőrtársi és járőrvezetői ismereteket sajátítanak el.

10. A Csendőrség tagjainak felszerelését és fegyverzetét a modern kor követelményeinek megfelelően az angol-amerikai rendőrség által szerzett tapasztalat és a külföldi gyakorlat szabná meg.